

Miljökonsekvensbeskrivning
ÖVERSIKTSPLAN MALUNG-SÄLEN

Slutrapport

2024-09-25

Uppdrag: 331268 ÖP Malung-Sälen
Titel på rapport: Miljökonsekvensbeskrivning Översiktsplan Malung-Sälen
Status: Slutrapport
Datum: 2024-09-25

Medverkande

Beställare: Malung-Sälens kommun
Arbetsgrupp:
Erik Bloemer (kontaktperson)
Tomas Jonsson
Christina Holback

Konsult: Tyréns Sverige AB
Uppdragsansvarig: Karin von Sydow
Ansvarig MKB: Elin Norman
Handläggare MKB: Rebecka Strohl
Mårten Karlsson
Daniel Nilsson
Lihua Zhou
Malin Hjort
Kvalitetsgranskare: Ida Marttila

Revideringar

Revideringsdatum: 2025-10-20
Version: 1.1
Initialer ENA

Revidering inför samråd om planförslaget. Revidering avser information om att MKB är gjord utifrån utkast till planförslag, daterat augusti 2024.

Sammanfattning

Inledning

Malung-Sälens kommun har tagit fram ett förslag till en ny översiktsplan. En översiktsplan är, enligt miljöbalkens definition en plan som alltid kan antas innebära betydande miljöpåverkan. En miljöbedömning ska därför genomföras för översiktsplanen och en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) ska upprättas. Tyréns AB har fått uppdraget att ta genomföra miljöbedömning och ta fram MKB till samråd.

Denna version av MKB 2025-09-25 har tagits fram utifrån utkast av planhandlingar. Det kan därför finnas vissa skillnader i MKB:n:s beskrivning och bedömningar, jämfört med det planförslag som ställs ut för samråd. Eventuella skillnader ses över och justeras i samband med att planen och MKB justeras för översiktsplanens granskningskede.

Avgränsning och metod

Malung-Sälens kommun har 2024-03-26 genomfört ett avgränsningssamråd med Länsstyrelsen Dalarnas län. Baserat på det har MKB:n avgränsats till aspekterna Naturmiljö, Kulturmiljö inklusive landskapsbild, Rekreation och friluftsliv, Vattenmiljö samt Areella näringar (skogsbruk och jordbruksmark).

Konsekvensbedömningen har fokuserat på att identifiera hur situationen ser ut i kommunen idag för respektive aspekt och därefter bedömt konsekvenserna för vardera aspekten av planförslaget. I bedömningen har fokus varit på översiktsplanens riktlinjer och på markanvändningskartan. Övrig text har också ingått i bedömningarna men tillskrivs inte samma tyngd, då riktlinjer och markanvändningskartan utgör de konkretaste delarna av översiktsplanen och som bedöms få störst genomslag i den kommande planeringen.

Alternativ

Miljökonsekvensbeskrivningen ska enligt 6 kap. 11 § miljöbalken innehålla en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ.

I MKB:n redovisas konsekvenserna av planförslaget och nollalternativet. Nollalternativet beskriver den förväntade utvecklingen om planförslaget inte antas. Nollalternativet innebär att gällande översiktsplan från 2009 samt sju fördjupade översiktsplaner och ett tematiskt tillägg till översiktsplanen för LIS-områden fortsatt är de strategiska dokument som ger vägledning vid planering av kommunens markanvändning.

Den kommunövergripande översiktsplanen från 2009 förordar en utveckling av bebyggelse främst inom eller i nära anslutning till befintliga tätorter med samhällsservice. Kommunen prioriterar förbättring av riksväg 71 och E45, tillskapande av E16 med förbifart Yttermalung, förbättring av Västerdalsbanan med förlängning mot Sälen och eventuellt vidare anknötning till Trysil via Stöten samt utveckling av Malungs flygplats och Sälens flygplats i Rörbäcksnäs. Den gällande översiktsplanen anses av kommunen till stor del fortfarande vara aktuell, flera fördjupade översiktsplaner bedöms dock vara inaktuella eftersom planerna har realiserats eller för att avsikten för planområdet har förändrats.

Under processen för framtagandet av översiktsplanen har mark- och vattenanvändningen justerats och anpassats utifrån ett flertal faktorer. Bland annat utifrån naturvärden och upplevelsevärden i Sälenfjällen. Justeringar har även gjorts allteftersom i processen för att ta hänsyn till värden som jordbruksmark, översvämningsrisk och utbyggnad av järnväg.

Nuläge och områdesförutsättningar

Malung-Sälens kommun är belägen i Dalarnas län. Malung-Sälen har cirka 10 300 permanentboende invånare, främst centrerade till huvudorten Malung och Sälens by. I övrigt är befolkningen centrerad till orter och byar längs Västerdalälven och kring Öjesjön. En stor del av kommunens bostadsbestånd utgörs av fritidsbebyggelse i Sälenfjällen.

Inom kommunen finns god tillgång på naturområden, kulturvärden och friluftaktiviteter. Kommunen är starkt präglad av turismen med över 5,2 miljoner gästnätter per år. I Sälenfjällen finns skidorter och anläggningar för aktiviteter vintertid. I övriga delar av kommunen finns vandrings- och cykelleder och möjligheter till upplevelser i natur- och kulturmiljöer även sommartid.

Miljökonsekvenser

Den övergripande föreslagna utvecklingsriktningen för planförslaget är i stora drag lik den gällande översiktsplanen inklusive fördjupade översiktsplaner. Planförslaget innebär dock tydligare geografiska avgränsningar i markanvändningskartan och tydligare riktlinjer för vissa avvägningar och hänsyn.

Överlag bedöms nollalternativet och planförslaget medföra snarlika konsekvenser i förhållande till nuläget, då markanvändningen är relativt lika i de båda alternativen. Planförslaget tar dock något mindre områden i anspråk för bebyggelseutveckling och bedöms innehålla tydligare

ställningstaganden, bland annat hur avvägningar ska göras mellan utveckling och bevarande av skyddsvärda områden. Se sammanfattad bedömning för miljöaspekterna i Tabell 1.

Tabell 1. Samlad konsekvensbedömning för planen och nollalternativet för samtliga aspekter.

Miljöaspekt	Konsekvenser
Naturmiljö	<p>En stor andel av planerad bebyggelse är förlagd till strandnära markområden inom riksintresse naturvård <i>Görälven-Västerdalälven</i>, som i betydande omfattning även omfattas av andra områdesskydd. Även riksintresse naturvård <i>Stor-Närffället Synddalen-Öjskogfjället</i> påverkas i viss utsträckning av bebyggelseplaner. Eftersom planförslaget saknar riktlinjer för hur dagens omfattning av skyddad och värdefull natur ska upprätthållas blir bedömningen att planförslaget medför negativa konsekvenser för naturmiljö och biologisk mångfald, i jämförelse med nuläget. Samma argumentation gäller för ökade volymer turism, särskilt avseende en förlängd säsong. Planförslaget saknar förslag som på ett tydligt sätt förebygger ökad störning av natur och biologisk mångfald.</p> <p>Nollalternativet bedöms medföra större negativa konsekvenser än planförslaget, då vägledning kring avvägningar mellan utveckling och bevarande av natur är mindre tydlig i nollalternativet. Planförslagets riktlinjer bedöms vara mer restriktiva och leda till ett lägre exploateringsstryck i värdefull natur än nollalternativet.</p>
Kulturmiljö inkl. landskapsbild	<p>Beroende på förhållandevis omfattande markanspråk i fjällen och i strandnära lägen bedöms planförslaget sammantaget medföra negativa konsekvenser i jämförelse med nuläget.</p> <p>Planförslagets riktlinjer går i huvudsak ut på att uppfylla gällande lagstiftning. Det finns idag brister avseende befintligt kulturmiljöunderlag vilket riskerar att påverka kulturmiljön negativt i förändringssituationer. Utvecklade planerings- och kunskapsunderlag för kulturmiljö kan på sikt skapa bättre förutsättningar för ökad hänsyn och tydligare utvecklingsinriktning kopplat till aspekten.</p> <p>Planförslaget bedöms i viss mån ge bättre vägledning för ökad hänsyn till kulturmiljön och indirekt landskapsbild i jämförelse med nollalternativet.</p>
Rekreation och friluftsliv	<p>Både planförslaget och nollalternativet bedöms medföra positiva konsekvenser för rekreation och friluftsliv, jämfört med nuläget. Planförslaget bedöms ge bättre förutsättningar och vägledning för rekreation och friluftsliv samt tydligare skydd av områden jämfört med nollalternativet.</p>
Vattenmiljö	<p>Planförslaget, liksom nollalternativet, bedöms medföra små negativa konsekvenser för vattenmiljö, jämfört med nuläget.</p> <p>Planförslaget bedöms mer positivt i jämförelse mot nollalternativet.</p>
Areella näringar	<p>Planförslaget bedöms medföra negativa konsekvenser avseende hushållning med jordbruksmark och mark för skogsbruk, jämfört med nuläget, då jordbruksmark och skogsmark planeras för ny bebyggelse. Planförslaget bedöms ge bättre förutsättningar och vägledning jämfört med nollalternativet.</p>

Avstämning mot mål och riktlinjer

Genomförandet av planförslaget bedöms påverka möjligheten att uppnå miljö kvalitetsmålet en *God bebyggd miljö* positivt. Planförslaget bedöms dock även kunna medföra en negativ påverkan på möjligheten att uppnå flera miljö kvalitetsmål, bland annat eftersom planen medger mycket bebyggelseutveckling i delvis oexploaterade områden och nära vattendrag. De miljö kvalitetsmål som kan beröras negativt är: *Begränsad klimatpåverkan, Bara naturlig försurning, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Planförslaget bedöms huvudsakligen inte gynna de analyserade globala hållbarhetsmålen. Målet Hållbara städer och samhällen kan delvis gynnas, även om exploateringar i eller i anslutning till känsliga fjällområden riskerar att bidra negativt till målet. Hållbarhetsmålen bedöms också motverkas i och med ianspråktagande av jordbruksmark, ökad belastning från avlopp och dagvatten och avsaknad av tillräckligt tydlig hänsyn till natur och biologisk mångfald.

Gällande miljö kvalitetsnormer för vatten visar riskbedömningar för ytvattenförekomster inom kommunen att det finns risk att det inte går att nå kvalitetskrav för vissa vattenförekomster inom den kommande förvaltningsperioden, bland annat för Västerdalälven och Köarån. Vid planering och utveckling i efterkommande planering bör särskild hänsyn tas till de vattenförekomster som redan har problem idag och som medför risker att det inte går att nå kvalitetskrav inom den kommande förvaltningsperioden.

Riskbedömningar för grundvattenförekomster visar ingen identifierad risk att vattenförekomsterna inte uppnår kvalitetskrav inom kommande förvaltningsperiod. Enligt kommunen ska vattenfrågorna särskilt belysas vid exploateringar inom Sälenfjällen, samt att nyanläggning i fjällområden måste klara det egna vattenförsörjningsbehovet. Det bedöms därför att miljö kvalitetsnormer för grundvattenförekomsterna kan uppnås i samband med planförslaget.

Innehållsförteckning

1 Inledning	8
1.1 Bakgrund	8
2 Miljöbedömning	8
2.1 Syfte och process	8
2.2 Avgränsning.....	9
2.3 Metod för bedömning	10
2.4 Bedömningsgrunder.....	10
2.5 Bedömning av effekt och konsekvens	10
2.6 Osäkerheter	11
3 Alternativ	12
3.1 Nollalternativ	12
3.2 Planförslag.....	13
3.3 Alternativ lokalisering och utformning.....	15
4 Miljöaspekter	16
4.1 Naturmiljö	16
4.2 Kulturmiljö inklusive landskapsbild	22
4.3 Rekreation och friluftsliv	33
4.4 Vattenmiljö.....	38
4.5 Areella näringar	43
5 Samlad bedömning	49
5.1 Miljökonsekvenser	49
5.2 Miljökvalitetsnormer	50
5.3 Måluppfyllelse.....	52
6 Uppföljning	55
7 Referenser och underlag	56

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Enligt plan- och bygglagen ska alla kommuner ha en aktuell översiktsplan som anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden och den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Den gällande översiktsplanen för Malung-Sälen, från 2009, har bedömts inaktuell varmed en ny kommuntäckande översiktsplan ska tas fram.

2 Miljöbedömning

I detta kapitel beskrivs miljöbedömningens syfte, avgränsning, metod, underlag och osäkerheter.

2.1 Syfte och process

Syftet med miljöbedömning är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas.

Enligt 6 kap. 3 § miljöbalken ska en strategisk miljöbedömning göras när en plan eller ett program ska upprättas eller ändras, om genomförandet av planen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

En översiktsplan är en plan som alltid bedöms kunna medföra en betydande miljöpåverkan. En strategisk miljöbedömning genomförs därför parallellt med framtagandet av planen enligt lagstiftningen i 6 kap. miljöbalken. Den strategiska miljöbedömningen innehåller ett antal processteg. Dessa är:

- Avgränsning med samråd
- Integrering av miljöaspekter och framtagande av MKB
- Inarbetande av synpunkter
- Uppföljning

En del av miljöbedömningen innebär utöver att integrera miljöaspekter i planeringen att ta fram en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) vilken ska ingå som beslutsunderlag till planen (6 kap. 1 § MB). Syftet med miljökonsekvensbeskrivningen är att möjliggöra en samlad bedömning av

påverkan på människors hälsa och miljön till följd av planens genomförande.

Miljökonsekvensbeskrivningen ska även ange hur planen påverkar möjligheten att uppfylla de nationella miljökvalitetsmålen. I miljökonsekvensbeskrivningen lämnas förslag på åtgärder för att förhindra eller minimera negativa miljöeffekter av föreslagna inriktningar och åtgärder i planen.

2.2 Avgränsning

Miljökonsekvensbeskrivningen omfattar konsekvenserna av de fysiska förändringar som planen medför. Fokus ligger på de värden som berörs direkt av planerade åtgärder, indirekt inom influensområdet och/eller kumulativt.

Nedan beskrivs miljökonsekvensbeskrivningens avgränsningar vad gäller geografi, tid och miljöaspekter.

2.2.1 Avgränsning i geografi

Miljökonsekvensbeskrivningens omfattar i första hand samma geografiska område som översiktsplan, det vill säga hela Malung-Sälens kommun. För vissa aspekter kan konsekvensbeskrivningen dock behöva ha ett vidare perspektiv.

2.2.2 Avgränsning i tid

Miljökonsekvensbeskrivningen omfattar i första hand samma planeringshorisont som översiktsplanen, vilken är år 2050.

2.2.3 Avgränsning av miljöaspekter

De aspekter som bedömts vara relevanta att behandla i miljökonsekvensbeskrivningen är:

- Naturmiljö
- Kulturmiljö inklusive landskapsbild
- Rekreation och friluftsliv
- Vatten
- Areella näringar (skogsbruk och jordbruksmark)

Avgränsningen av miljökonsekvensbeskrivningen har stämts av med länsstyrelsen vid samråd 2024-03-26.

2.3 Metod för bedömning

En MKB:s omfattning och detaljeringsgrad ska, enligt miljöbalkens 6 kap. 12 §, vara rimlig med hänsyn till

- bedömningsmetoder och aktuell kunskap,
- planens eller programmets innehåll och detaljeringsgrad,
- var i en beslutsprocess som planen eller programmet befinner sig,
- allmänhetens intresse
- och att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med prövningen av
- andra planer och program eller i tillståndsprövningen av verksamheter eller åtgärder.

Detta innebär att vissa effekter blir mer belysta än andra och att aspekter som har liten betydelse kan behandlas översiktligt eller utelämnas. Det innebär också att konsekvenser av en översiktsplan endast kan göras på den nivå och utifrån de intentioner och riktlinjer för fysisk planering som framhålls i planen.

I bedömningen av översiktsplanen är fokus på de riktlinjer som beskrivs, samt markanvändningskartan. Övrig text ingår också i bedömningarna, men tillskrivs inte samma tyngd, eftersom ställningstaganden samt markanvändningskartan utgör de konkretaste delarna och kan antas vara det som framförallt får genomslag i efterföljande planering.

Bedömningen av planförslaget ska ske iterativt med återkoppling till översiktsplanearbetet, för att miljökonsekvensbedömning ska ha möjlighet att påverka innehållet i översiktsplanen.

2.4 Bedömningsgrunder

För att systematisera och underlätta konsekvensbedömningen används bedömningsgrunder. Där det är möjligt anges bedömningsgrunder i form av lagkrav, normer och riktvärden. För aspekter som saknar sådana krav utgör exempelvis miljömål samt allmänna förutsättningar och värdebeskrivningar bedömningsgrund.

2.5 Bedömning av effekt och konsekvens

För de miljöbedömningar som görs i MKB:n används begreppen "påverkan", "effekt" och "konsekvens".

Påverkan avser förändring av miljön genom exempelvis fysiskt intrång eller störningar i form av buller.

Effekt är en förändring i miljön som påverkan medför, som till exempel förlust av värdefulla naturmiljöer eller förändringar i miljö kvalitet som kan mätas, beräknas eller på annat sätt beskrivas.

Konsekvens är betydelsen av de effekter som uppkommer, den verkan de uppkomna effekterna har på en viss företeelse, till exempel biologisk mångfald.

Bedömningen av konsekvenser görs utifrån en sammanvägning av omgivningens värden/känslighet och omfattningen av den påverkan (effekt) som uppstår.

Konsekvensbedömningen görs i förhållande till nuläget, det vill säga de nu rådande förutsättningarna i området. Även nollalternativets konsekvenser bedöms i förhållande till nuläget. En jämförelse av planförslagets konsekvenser görs därefter mot nollalternativets konsekvenser.

2.6 Osäkerheter

Denna version av MKB 2024-09-25 har tagits fram utifrån en version av planhandlingar daterade 2024-08-19. Exempelvis har platsspecifika ställningstaganden och hänsyn, samt information om LIS-områden inte fullt ut inkluderats i bedömningarna då dessa inte varit färdigställda. Det kan därför finnas vissa skillnader i MKBn:s beskrivning och bedömningar, jämfört med det planförslag som ställs ut för samråd. Eventuella skillnader ses över och justeras i samband med att planen och MKB justeras för översiktsplanens granskningskede.

Efterföljande planering hanteras i detaljplaner och bygglov. De effekter och konsekvenser som planförslaget bedöms medföra är på så sätt preliminära och planens strategiska nivå tillför vissa osäkerheter till bedömningarna.

Bedömningar baseras på relativt begränsat underlag. För naturmiljö och biologisk mångfald finns inget underlag för naturmiljön inom utpekade bebyggelseområden, järnvägskorridoren eller inom riksintressen för energiproduktion. Även för kulturmiljö finns bristfälligt underlag inom kommunen att tillgå, vilket tillför osäkerhet i bedömningarna.

För vattenmiljö görs bedömningar av konsekvenserna på en generell nivå då planförslaget är översiktligt med avseende vattenmiljön. Enligt planförslaget anges kategorin *Vatten* för vattenområden som är lämpliga för olika användningar, men där det inte är nödvändigt eller möjligt att avgöra den exakta platsen.

Järnvägsplan med tillhörande MKB utgör en kommande separat planprocess.

3 Alternativ

En miljökonsekvensbeskrivning ska enligt miljöbalken innehålla en redovisning av alternativa platser, om sådana är möjliga, samt alternativa utformningar med en motivering varför ett visst alternativ har valts. Vidare ska konsekvenserna av att verksamheten eller åtgärden inte kommer till stånd beskrivas, ett så kallat nollalternativ.

3.1 Nollalternativ

Detta kapitel behandlar nollalternativet, den utveckling och de effekter som förväntas i framtiden om detaljplanen inte kommer till stånd. Beskrivningen av nollalternativet inkluderar den utveckling som kan förutses utifrån nuläget med miljöförhållanden och gällande planer.

Översiktsplanerna i Malung-Sälens kommun består idag av:

- Översiktsplan (ÖP) 2009 – Den kommunövergripande översiktsplanen, antagen 2009-03-20.
- Fördjupad översiktsplan (FÖP) för Granfjällsstöten
- FÖP Gusjön – Fiskarheden (Kläppen)
- FÖP Skerbackarna (Malungs tätort, öster)
- FÖP Tandådalen-Hundfjället
- FÖP Västra Ärnäs
- FÖP Öjesjön
- FÖP Mobergskölen – Airport center
- TÖP för LIS

Den kommunövergripande översiktsplanen förordar en utveckling av bebyggelse främst kring Malung tätort och Sälens by samt i Kläppen, Sälensfjällen (Sälens by - Rörbäcksnäs), Stöten, Faxfjället, Näsfjället och längs Västerdalaälven. Permanentbostäder ska främst tillkomma inom eller i nära anslutning till befintliga tätorter med samhällsservice. Kommunen har inte för avsikt att utveckla service för permanentboende på fjället.

Nollalternativet förordade bland annat förbättring av riksväg 71 (idag E16) och E45, tillskapande av E16 med förbifart Yttermalung, förbättring av Västerdalsbanan med förlängning mot Sälens och eventuellt vidare anknäring till Trysil via Stöten samt utveckling av Malungs flygplats och Sälens flygplats i Rörbäcksnäs. Översiktsplanen samt fördjupningar

inkluderar ställningstaganden för vägledning om bland annat skogsmark, jordbruksmark, landskapsbild, vattenförsörjning och vindkraft men lämnar mycket öppet för tolkningsmöjligheter.

Den gällande översiktsplan anses av kommunen till stor del fortfarande vara aktuell. Sedan översiktsplanen togs fram har det tillkommit ny lagstiftning och nya förutsättningar, exempelvis nya naturreservat och färdigställd flygplats i Rörbäcksnäs. Flera fördjupade översiktsplaner är inaktuella eftersom planerna har realiserats eller för att avsikten för planområdet har förändrats. Området runt Öjesjön är i FÖP Öjesjön utpekat som område med stor restriktivitet mot ny bebyggelse men har senare blivit intressant att peka ut som LIS-område.

Markanvändningskartan i gällande översiktsplan utgörs av stora rekommendationsområden för olika inriktningar för bebyggelseintressen, bevarande och andra förändringar.

Med nollalternativet bedöms det generellt finnas risk för otydliga riktlinjer för vägledning vid prövning av ny bebyggelse och etableringar. Detta kan medföra risk för spridd bebyggelse och en osammanhängande struktur av bebyggelse och infrastruktur.

3.2 Planförslag

I detta avsnitt beskrivs huvuddragen i det planförslag som tagits fram inför samråd.

Översiktsplanens inriktning är att Sälensfjällen ska växa med bostäder och utveckling av ytor för natur och friluftsliv. Planförslaget föreslår att attraktiva boendemiljöer för kommuninvånarna ska tillkomma i de större orterna samt att öka andelen permanentboende i kommunen, framförallt centrerat till Sälens by. Besöksnäringen är huvudnäring i kommunen och har ett stort fokus på utveckling från endast vintersäsong till året runt-verksamhet. I planen ingår ett förslag på förlängning av järnväg från Malungsfors till Sälensfjällen, vidare till Rörbäcksnäs och över norska gränsen mot Trysil kommun. Järnvägen är även planerat att gå norrut mot Särna i Älvdalen.

Översiktsplanen har fyra övergripande målbilder:

- Varierande och attraktiva boenden i en trygg miljö
- Ett rikt kultur- och friluftsliv året runt
- Attraktiva livsmiljöer för människa och ekosystem
- Bebyggelse utvecklas primärt där det finns god tillgänglighet och service

Planförslaget kopplar till de nationella miljö kvalitetsmålen och de globala hållbarhetsmålen inom Agenda 2030, med ambitionen är att uppnå en hållbar miljö, genom exempelvis en hänsynsfull markanvändning och goda boende- och livsmiljöer för så många som möjligt.

3.2.1 Strategier och riktlinjer

Utvecklingsinriktning

De strategiskt långsiktiga intentionerna för samhällsutvecklingen redovisas i stora drag genom en övergripande utvecklingsinriktning för mark- och vattenanvändningen, där huvuddragen är följande:

Malung utgör centralort och Sälen ett kommundelscentrum och utbyggnadsområde. Lima, Yttermalung, Malungsfors, Tyngsjö, Sörsjön, Öje och Rörbäcksnäs utgör serviceorter. Sälenfjällen är ett stort besöksmål som ska ges möjlighet att utvecklas och byggas ut ytterligare.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen ska tillåtas.

Transtrandsfjällen är riksintresse för friluftsliv. Planförslaget tillåter exploatering i nära anslutning till befintliga anläggningar, i övrigt ska naturmiljövärden och biologisk mångfald värnas. Undantag är Faxfjället där jungfrulig mark tas i anspråk.

Kommunens kulturmiljöer utgör viktiga resurser för både boende och besöksnäring.

Markanvändningskarta /platsspecifik vägledning

Planförslagets markanvändningskarta är indelad i *pågående*, *utvecklad* och *ändrad* markanvändning inom markanvändningskategorier enligt Boverkets ÖP-modell. Platsspecifik vägledning samt inzoomningar finns över de områden där planförslaget föreslår utvecklad och/eller ändrad markanvändning; Malungs tätort, Kläppen, Stöten/Faxfjället, Sälen by/Lindvallen, Högfjällsområdet, Tandådalen/Hundfjället, Sälen flygplats och Rörbäcksnäs, Utredning för Sälenbanan, LIS-områden samt övriga kommunen.

3.3 Alternativ lokalisering och utformning

3.3.1 Alternativ lokalisering

Enligt miljöbalken 6 kap. 11 § ska en miljökonsekvensbeskrivning identifiera, beskriva och bedöma rimliga alternativ med hänsyn till planens syfte och geografiska räckvidd. En översiktsplans geografiska räckvidd är lagstadgad till att omfatta hela kommunens yta varpå inga alternativa geografiska avgränsningar har utretts.

3.3.2 Alternativ utformning och utveckling av planförslaget

Arbetet med miljöbedömning och MKB ska ske parallellt och integrerat med arbetet att ta fram översiktsplanen. Det innebär att miljöbedömningen ska göra inspel till planförslaget som kan leda till justeringar och utveckling av planförslaget.

Under processen för framtagandet av översiktsplanen har mark- och vattenanvändningen justerats och anpassats utifrån ett flertal faktorer. Bland annat utifrån naturvärden och upplevelsevärden i Sälenfjällen där kommunen lagt till en egen kategori i mark- och vattenanvändningskartan, *områden med särskild restriktivitet mot exploatering*. Justeringar har även gjorts allteftersom i processen för att ta hänsyn till värden som jordbruksmark, översvämningsrisk och utbyggnad av järnväg. Planförslaget har också utvecklats avseende utveckling på landsbygden där områden som i början pekades ut som möjliga för bebyggelse har minskats bland annat på grund av hänsyn till strandområden och beaktande av närhet till kollektivtrafik.

4 Miljöaspekter

I detta kapitel redovisas förutsättningar, riktlinjer och hänsynstaganden samt effekter och konsekvenser för respektive miljöaspekt som studeras.

För aspekterna Naturmiljö och Rekreation och friluftsliv hänvisas till planbeskrivningen för utförligare beskrivning av förutsättningar.

I avsnitt för respektive miljöaspekt redovisas även de bedömningsgrunder och bedömningsskalor som använts som grund för bedömningarna samt osäkerheter vid genomförda bedömningar. Bedömningar av konsekvenser görs i förhållande till nuläget för planförslag och nollalternativ. Förslag till ytterligare hänsyn och åtgärder redovisas också där så är aktuellt.

4.1 Naturmiljö

I detta avsnitt behandlas översiktsplanens påverkan på naturmiljön med avseende på natur och biologisk mångfald. Med biologisk mångfald avses variationsrikedomen mellan arter, inom arter och i livsmiljöer. Biologisk mångfald och de ekologiska sambanden utgör grunden för ekosystemen.

Naturmiljö kan innefatta både orörda naturområden och miljöer som påverkats av mänskliga aktiviteter – till exempel betesmarker och brukade skogar. Påverkan på naturmiljö och biologisk mångfald sker främst genom olika typer av markanvändning, främst inom areella näringar samt genom exploatering av mark såsom infrastruktur, bostäder och verksamheter.

4.1.1 Förutsättningar och bedömningsgrunder

Inom kommunen finns 158 fastställda områdesskydd med syfte att bevara natur och biologisk mångfald, fördelat på 33 naturreservat (varav 15 utgörs av Natura 2000 områden) om sammanlagt 18 885 hektar samt 125 skogliga biotopskyddsområden om sammanlagt 757 hektar. Dessa utgör tillsammans cirka 4,5 % av kommunens yta (SCB, 2024). I kommunen finns 22 områden av riksintresse för naturvård, som till stor del innefattar de 33 naturreservaten.

Produktiv skogsmark återfinns över cirka 70 % av kommunens yta, och skogsbruk antas vara pågående markanvändning inom dessa områden. Jordbruk förekommer i begränsad omfattning, då markerna generellt kan beskrivas som lågavkastande.

För bedömning av vad översiktsplanen får för konsekvenser för naturmiljö och biologisk mångfald beaktas den utvecklingsinriktning samt

kommunövergripande riktlinjer för mark- och vattenanvändning som ges i planförslaget och tillhörande markanvändningskartor. Framförallt beaktas:

- planerad utveckling med avseende på exploatering och bebyggelseutveckling
- pågående och planerad markanvändning inom skogs- och jordbruk
- planerad utveckling med avseende på skydd och bevarande av natur.

Naturmiljö och biologisk mångfald omfattas av både Agenda 2030-mål och svenska miljömål - Agenda 2030 mål 15 *Ekosystem och biologisk mångfald* (delmålet 15.5 *Skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer*). Av de svenska miljömålen påverkas framför allt *Levande sjöar och vattendrag*, *Ingen övergödning*, *Levande skogar* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

4.1.2 Konsekvenser planförslag

Effekter av exploatering och bebyggelseutveckling

Den största delen av föreslagen bebyggelseutveckling är lokaliserad till strandnära lägen kring älvar, sjöar samt till fjällvärlden. I mark- och vattenanvändningskartan finns också bland annat föreslagen dragning för järnvägen Sälensbanan, exploateringsplaner kring flygplatsen, samt förslag på lokalisering av solcellsparkar. Planförslaget behandlar inte uttryckligen behovet av en fungerande grön infrastruktur, men berör detta indirekt genom begreppet värdetrakter. I planförslaget framgår att kommunen avsätter skog i ett bredare bevarandesyfte, men konkreta detaljer kring hur mycket, var och i vilka situationer detta är aktuellt saknas.

I fjällvärlden är bebyggelsestrycket högt till följd av en expanderande turism, och det framgår av planförslaget att kommunen avser bejaka den utvecklingen. I dessa utvecklingsområden, som Stöten och Faxfjället, förekommer också konflikter mellan utpekade bevarandevärden och bebyggelseutveckling, utan att vidare vägledning ges kring avvägningar. I de kommunövergripande riktlinjerna för mark- och vattenanvändning framgår dock att mycket stor hänsyn ska tas till naturvärdesklass 1 och 2 i myr-, skog- och våtmarker, samt till klass 2 i fjällmiljö. Skyddszon ska om möjligt lämnas kring dessa objekt, annars att kompensation genomförs för att upprätthålla biologisk mångfald.

Vidare framgår i de kommunövergripande riktlinjerna för bebyggelse att befintliga grönstrukturer, naturvärden och topografi bör värnas och integreras i ny bebyggelse i så stor utsträckning som möjligt. Denna vägledning kring hänsyn saknas dock i de specifika riktlinjerna för

bebyggelse i Sälenfjällen. Det är positivt att planförslaget lyfter att belysning ska utformas och lokaliseras med hänsyn till natur- och djurliv, även om det antagligen endast är möjligt att reglera på allmän platsmark.

Konsekvenserna för naturmiljön beror i stor omfattning på hur bebyggelsevolym lokaliserar och anpassas till den lokala miljön. En mindre bebyggelsevolym är generellt enklare att passa in i landskapet med hänsyn till värdefulla naturområden, men större volymer bör vara möjligt om volymer istället planeras på höjden, vilket möjliggör ett mer yteffektivt markanspråk.

I kommunens riktlinjer för utveckling inom LIS-områden framgår vissa restriktioner med hänsyn till natur, såsom att små öar, näs och uddar inte ska bebyggas. Lanspråktagande av ny mark ska också prövas via detaljplaneprocess, och passager längs stränder ska alltid finnas för allmänheten.

Sammantaget bedöms planförslaget vägledning kring avvägningar mellan bevarande och utveckling vara övervägande restriktiva i områden som visar sig hysa höga naturvärden. Om denna hänsyn kan omsättas i framtida detaljplan- och bygglovsprocesser kan planförslaget leda till att begränsa exploateringstrycket på höga naturvärden, och minimera påverkan på biologisk mångfald där exploatering ändå sker. Jämfört med nuläget bedöms planförslaget, trots restriktiva riktlinjer, ändå medföra att exploatering ökar i värdefull natur med negativa konsekvenser för biologisk mångfald som följd.

Den föreslagna järnvägsdragningen berör eller kan beröra exempelvis riksintresse/Natura 2000-område *Görälven-Västerdalälven*, Sörbäckens naturreservat, *Hälla* naturreservat/Natura 2000-område samt *Fuluälven* riksintresse/Natura 2000-område. Påverkan på natur och biologisk mångfald från en ny järnväg beror på hur järnvägen lokaliserar och anpassas i landskapet, förväntade trafikvolym, hur mycket trafik järnvägen avlastar från vägnätet med mera. Detta är en separat planeringsprocess och det går därför inte att bedöma effekterna av järnvägen i dagsläget. Jämfört med nuläget innebär järnvägen dock att mark tas i anspråk, till stora delar genom skogsmark, och att en ny barriär skapas i landskapet vilket bedöms till negativt för biologisk mångfald.

Föreslagna områden för solcellsanläggningar berör övervägande områden med sammanhängande skogsmark, men inga skyddade områden. Inom kommunen finns också riksintresseområden för energiproduktion, främst vindbruk, utpekade. Vindkraftverk är anläggningar med potentiellt stor

negativ påverkan på natur och biologisk mångfald. I planförslaget saknas särskilda riktlinjer eller annan vägledning kring sådana anläggningar

Sammantaget bedöms planförslaget riskera att medföra negativa effekter för naturmiljö och biologisk mångfald till följd av exploatering och bebyggelsestryck baserat på att planförslaget innehåller relativt stora volymer nyexploatering och överlapp med skyddad natur sker.

Effekter av areella näringar (jord- och skogsbruk)

I kommunens riktlinjer för areella näringar ges en restriktiv syn på exploatering av befintlig jordbruksmark, samt en tonvikt på att skapa förutsättningar och bevara småskaligt kulturellt betydelsefullt jordbruk såsom fäbodbruk, småskaligt bete och fjällnära jordbruk. Denna typ av markanvändning är ofta positivt för biologisk mångfald och en förutsättning för många arter. Planförslaget bedöms därför kunna medföra positiva effekter och konsekvenser för biologisk mångfald kopplad till småskaligt jordbruk och bete.

För skogsbruk anger planförslaget inte några särskilda riktlinjer eller tydlig viljeriktning, utan får antas bedrivas utifrån gängse praxis och lagstiftning. Effekterna av planförslagets riktlinjer kring skogsbruk bedöms inte skilja sig från nuläget.

Effekter av planförslagets riktlinjer kring skydd och bevarande av natur

Av planförslagets utvecklingsinriktning för natur- och friluftsliv framgår att bebyggelse kring Transtrandsfjällen bör begränsas till åtta tomter i ”norra triangeln” samt kompletteringar inom befintlig bebyggelse på ”Högfjällsutsikten”. Av planförslaget framgår att gränsdragning mellan bebyggelse och natur är viktig, men planen ger inte någon vidare vägledning kring hur en avvägning mellan intressen skulle falla ut. I övrigt saknas information kring hur naturreservat och naturvärden ska utvecklas inom kommunen, och inga nya förslag för skyddade områden finns i mark- och vattenanvändningskartan. Frånvaron av konkreta förslag för att utveckla reservat och skyddad natur inom översiktsplanens tidshorisont bedöms ge negativa effekter jämfört med nuläget. Mot bakgrund av relativt omfattande planer på nyexploatering och ökade turistvolymer bedöms bristen på vägledning leda till negativa effekter och konsekvenser, då befintliga skyddade områden minskar ytmässigt samt i kvalitet, jämfört med nuläget.

Effekter av ökad turism

Planförslaget bejakar en utveckling av befintlig turism, både i volym och över en längre säsong. Detta bedöms leda till ökat slitage på natur- och vattenmiljöer rent fysiskt, men också till en "undanträngningseffekt" på arter när fler människor vistas på egen hand ute i naturen. Planförslaget innehåller dock flera riktlinjer för att förebygga problem kopplade till ökade turistvolym, men de lämnar ett utrymme för tolkning av när och hur dessa riktlinjer träder i kraft och om de kan anses vara vägledande i rent rättslig mening. Bedömningen är därför att effekterna av ökad turism kommer att vara övervägande negativa för natur och biologisk mångfald.

4.1.3 Konsekvenser nollalternativ

I gällande översiktsplan anges två möjliga bebyggelseutvecklingar: scenario *hög* med ett tillskott om cirka 12-14 000 bäddar, främst inom utpekade A-områden (starka bebyggelseintressen) samt scenario *låg* med ett tillskott om 2 500 bäddar. I scenario *hög* klassificeras elva områden av kommunen som E-områden, inom vilka bevarande och skydd av natur är prioriterat vid framtida planläggning. Till grund för denna analys av nollalternativets konsekvenser ligger den bebyggelseutveckling samt de E-områden som beskrivs i scenario *hög*.

I miljökonsekvensbeskrivning till aktuell översiktsplan görs en beskrivning och bedömning av effekter och konsekvenser för naturmiljön av scenario *hög*. Bedömningen baseras på åtta A-områden som ligger i eller nära områden med höga naturvärden. Konsekvenserna beskrivs som ett ökat ianspråktagande av naturmark för att realisera den tänkta bebyggelse samt ett ökat slitage på naturmiljön till följd av ett ökat besöksstryck. Flera av A-områdena är idag obebyggd mark och då de angränsar kända naturvärden bedöms det som sannolikt att naturvärden förekommer även inom A-områdena. Då A-klassificeringen vägleder mot att bebyggelse ska prioriteras framför bevarande vid avvägningar mellan intressen i framtida plan- och tillståndprocesser, bedöms negativ påverkan på naturmiljö och biologisk mångfald vara oundviklig i liten eller måttlig omfattning.

Effekterna bedöms bli att ovanliga naturtyper med låg till obefintlig återväxt minskar ytterligare, samt att arter med stark anknytning till sådana miljöer får sämre förutsättningar lokalt. Beroende på den ackumulerade effekten av andra förändringar av miljön från exempelvis energiproduktion, skogsbruk, infrastruktur och andra planer kan konsekvenserna bli mer eller mindre påtagliga, men bedöms lika så till negativa.

Konsekvenserna av nollalternativet för naturmiljön, jämfört med nuläget bedöms sammantaget bli negativa.

Nollalternativet bedöms medföra större negativa konsekvenser än planförslaget, då vägledning kring avvägningar mellan utveckling och bevarande av natur är mindre tydlig i nollalternativet. Planförslagets riktlinjer bedöms vara mer restriktiva och leda till ett lägre exploateringstryck i värdefull natur än nollalternativet.

4.1.4 Förslag till åtgärder

Förslag till åtgärder i planförslaget

Riktlinjer kring höjder på bebyggelse

Att tillåta byggande på höjden kan skapa möjlighet att hitta lösningar i situationer när det uppstår konflikt mellan de bebyggelsevolymerna som eftersträvas och de riktlinjer som ges i planförslaget kring hänsyn till höga naturvärden.

Riktlinjer kring etablering av energiproduktion bör tas fram

Frånvaro av en kommunal viljeyttring kring utpekade riksintressen för energiproduktion skapar osäkerhet på många sätt. Här skulle planförslaget kunna kompletteras med underlag kring hur kommunen ser på förekomst av allmänna intressen kopplade till biologisk mångfald inom utpekade områden samt riktlinjer kring hur avvägningar mellan intressen i sådana områden skulle kunna se ut.

Riktlinjer för bevarande och utveckling av naturen

I dagsläget är cirka 4,5 % av kommunens natur under formellt skydd. Sverige har via ratificeringen av Kunming-Montrealramverket i december 2022 förbundit sig att implementera detta ramverk för skydd- och restaurering av biologisk mångfald, vilket bland annat innebär att mängden skyddad natur i Sverige behöver öka till cirka 30 % av land och hav. Denna nationella ambition bör återspeglas i kommunens översiktsplan, då kommuner bedöms bli involverade i detta arbete och ramverket första etapp sträcker sig mot 2030, vilket innebär en implementering under översiktsplanens tidshorisont.

I planförslaget finns förslag om bebyggelseutveckling i och i närheten av skyddad natur, och även om planförslaget innehåller riktlinjer för att minimera intrång i dessa områden är bedömningen att dessa områden ändå kommer att minska ytterligare. Därför bör kommunen komplettera planförslaget med riktlinjer för hur intrång i skyddad natur ska bibehållas och öka över tid. Sådana riktlinjer bör även beakta länsstyrelsens

handlingsplan för regional grön infrastruktur på ett tydligare sätt än vad som framgår av planförslaget.

Riktlinjer för att säkerställa att en expanderande turism blir hållbar

När mängden besökare ökar finns risk att slitage på natur och miljö ökar. För att förebygga negativa konsekvenser för den lokala miljön bör de volymer som eftersträvas granskas mot den lokala kapaciteten att ta om hand en ökad belastningsnivå på avfall och VA, såväl som slitage på natur och miljö. Ökad tillgänglighet av avfallsuppsamling längs leder, väl fungerande infrastruktur för den tänkta turismen även sommartid (leder, skyltar, avfallsuppsamling och dylikt) samt god information kring förbud, begräsningar, ansvar med mera för turister, bör säkerställas i takt med att volymerna realiserar och besökarantalet ökar. Att turistsäsongen förlängs över vår och sommar innebär att människors påverkan på djur ökar och att denna konfliktyta växer. Vår och sommar är reproduktions- och uppfödningstid för många arter och därmed en känslig period, vilket behöver beaktas på strategisk nivå, inte minst då flera arter omfattas av fridlysningsbestämmelser och därmed har sina reproduktionsplatser skyddade mot intrång och störning.

Förslag till åtgärder i efterkommande planering

I kommande planprocesser bör tidiga utredningar gällande naturvärden och skyddade arter göras, för att inkludera hänsyn till naturmiljö och biologisk mångfald. De kumulativa effekterna på gröna samband och grön infrastruktur bör också utredas.

Den planerade järnvägen kan realiserar på många olika sätt, med antingen negativ påverkan på natur och biologisk mångfald eller en försumbar, kanske till och med positiv påverkan. Miljöanpassning av järnvägen bör säkerställas exempelvis genom grönstrukturanalyser som kan visa på behov av broar, tunnlar eller faunapassager.

4.2 Kulturmiljö inklusive landskapsbild

I detta avsnitt behandlas översiktsplanens påverkan och konsekvenser för kulturmiljö och landskapsbild.

Landskapsbild handlar om landskapets karaktär och hur vi upplever det visuellt. Landskapsbilden är ett resultat av samspelet mellan natur och kultur över tid och vars värde är starkt kopplat till landskapets form och innehåll. Formen och innehållet skapar gränser, landskapsrum, landmärken och utblickar som medför olika landskapsskalor, grader av variation och

möjligheter att förstå landskapets sammanhang. Tidsdjupet, det vill säga landskapets olika tidsskikt, är en viktig dimension i landskapet som bidrar till att skapa mening och sammanhang.

Med kulturmiljö avses hela den av människor påverkade miljön, det vill säga som i varierande grad präglats av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter över tid. Det kan röra sig om intensivt utnyttjade stads- eller industriområden såväl som extensivt påverkade skogs- eller fjällandskap. Kulturmiljön omfattar inte bara landskapets fysiska innehåll utan även immateriella företeelser knutna till en plats eller ett område.

Detta betyder inte att allt i kulturmiljön har höga kulturvärden. Kulturvärden kan i varierande grad tillskrivas enskilda byggnader, anläggningar och lämningar såväl som hela miljöer och stora landskapsavsnitt.

4.2.1 Bedömningsgrunder

I den europeiska landskapskonventionen (ELC) definieras landskap som "ett område sådant det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspelet mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer"

Den europeiska landskapskonventionen (ELC) understryker betydelsen av landskapet som vår gemensamma tillgång och vårt gemensamma ansvar. Enligt landskapskonventionen är det vår skyldighet att hantera landskapets mångfald av värden på ett hållbart sätt.

Kulturmiljölagen (KML) syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. KML reglerar hanteringen av bland annat fornlämningar, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen. I portalparagrafen fastställs att ansvaret för kulturmiljön delas av alla.

I miljöbalkens miljöbegrepp ingår även kulturmiljön och balken inkluderar ett antal bestämmelser till skydd för kulturvärden. Riksintressen för kulturmiljövården och kulturmiljöer av allmänt intresse regleras i 3 kap. 6 § miljöbalken. Riksintressen ska skyddas mot påtaglig skada. Riksintressen för kulturmiljön utgörs av kulturhistoriska landskap och ska sammantaget ge en bild av landets och befolkningens utveckling. Kulturmiljöer av riksintresse har stor betydelse ur ett nationellt perspektiv. De värden som ligger till grund för utpekandet är knutna till såväl enskilda objekt och delområden som till miljöns kulturhistoriska och rumsliga samband. Kulturmiljöer av allmänt intresse ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada dem.

Planläggning enligt plan- och bygglagen ska ske med hänsyn till bland annat natur- och kulturvärden. Lagen fastställer i kap 8 att byggnader eller områden som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt inte får förvanskas.

Kulturmiljö omfattas av Agenda 2030-mål. Kulturmiljö bedöms påverka det globala målet 11. *Hållbara städer och samhällen* (delmålet 11.4 *Skydda världens kultur- och naturarv*).

Inom det så kallade miljömålssystemet har kulturmiljön en betydelsefull roll och majoriteten av de sexton miljö kvalitetsmålen berör kulturmiljön. Av de svenska miljömålen bedöms framför allt *God bebyggd miljö*, *Levande skogar*, *Levande sjöar och vattendrag*, *Storslagen fjällmiljö* och *Ett rikt odlingslandskap* att påverkas.

4.2.2 Förutsättningar

Malung-Sälen är en gles befolkad kommun med cirka 10 300 permanentboende invånare, främst centrerade till huvudorten Malung och Sälens by. I övrigt är befolkningen centrerad till orter och byar längs Västerdalälven och kring Öjesjön. En stor del av kommunens bostadsbestånd utgörs av fritidsbebyggelse i Sälenfjällen. Sälenfjällen är världens fjärde största vintersportdestination. Som en mycket stor turistdestination skiljer Sälenfjällen ut sig inom kommunen med ett högt bebyggelsetryck. Kommunen tar emot över 5,2 miljoner gästnätter per år.

I kommunen finns tolv riksintressen för kulturmiljövården. Dessa riksintressanta landskap representerar bland annat bymiljöer, fäbodmiljöer, fornlämningsmiljöer och industrimiljöer.

Kommunen inrymmer två kulturreservat. Dels Östra Utsjö som är ett av Sveriges största kvarnstensbrott, dels Örabäckens kvarnar.

Sammanhängande värdefulla odlingslandskap är främst belägna längs Västerdalälven. Malung-Sälens kommun har ett stort antal värdefulla fäbodmiljöer. Ett antal kulturstigar och vandringsleder mellan fäbodpunkter är välbesökta och betydelsefulla för sommarturismen. Fjällnära fäbodsmiljöer speglar lantbrukets tidigare organisation med säsongsbosättningar och har spelat stor roll för livsmedelsförsörjningen. Idag håller många fäbodsmiljöer på att växa igen på grund av brist på aktiva jordbruk med betande djur. De öppna odlings- och betesmarkerna i kommunen har även stor betydelse för landskapsbilden.

I Malung-Sälen finns tre byggnadsminnen: Olnispagården, Transtrands prästgård och Lassarsmedjan.

Kyrkor och kyrkmiljöer finns i Tyngsjö, Malung, Lima, Transtrand och Rörbäcksnäs. I Yttermalung, Öje, Malungsfors och Sörsjön finns kapell. Det finns därutöver tre mindre fjällkyrkor; Gammelsäterns fjällkyrka, Sälens fjällkyrka och Tandådalens fjällkyrka. Förutom att kyrkornas kulturhistoriska värden är skyddade enligt kulturmiljölagen kap. 4 så är flera av dem landmärken och orienteringspunkter i landskapet och av stor betydelse för landskapsbilden.

Fornlämningsbilden i kommunen består bland annat av lämningar i form av fångstgropar/fångstgropssystem, blästbrukslämningar, blästplatser, fyndplatser, offerkast, ristningar, byggnader, husgrunder, broar, flottlämningar och kolningsanläggningar. Ett stort antal stenåldersboplatser har återfunnits i kommunen. I kommunen har väg 1049 Tandö-Sörnäs, på västra sidan Västerdalälven, pekats ut som kulturhistorisk väg.

Det finns inget utpekade område med landskapsbildsskydd i Malung-Sälen.

Turismen har sedan länge gjort avtryck i landskap och bebyggelse i form av exempelvis pensionat, hotell, sportstugeområden, fritidshus, vandringsleder, vägar och skidanläggningar. Dessa kulturmiljöer ger en bild av hur turism och besöksnäringen utvecklats över tid.

4.2.3 Landskapstyper

Länsstyrelsen i Dalarna har tagit fram en länsövergripande landskapskaraktärsanalys (LKA) för Dalarna. Nedan sammanfattas berörda landskapstyper för Malung-Sälen (Länsstyrelsen i Dalarnas län, 2024).

Fjälllandskap

Inom landskapstypen finns långa siktlinjer genom en kombination av stora höjdskillnader och brist på skymmande marktäckning. Enskilda bergsmassiv utgör viktiga landmärken. Berg syns från långt håll, både från topp till topp, topp till dal, samt från intilliggande dalgångar/slättnmiljöer mot berg. Riktningar i bergsryggar och dalgångar definierar storskaliga landskapsrum.

Det sydliga läget gör att skogsgränsen mot kalfjället går relativt högt, mellan 800-900 m.ö.h. De fjäll som ligger söder om Dalälven har inte betats av ren under lång tid. Det har däremot funnits många fåbodar i fjällbjörkskogen.

Fornlämningar i form av boplatser, varav många troligen hör till stenåldern, ligger i regel invid sjöar och vattendrag. I området märks även

fångstgropssystem som daterar sig från stenåldern till historisk tid samt enstaka insjögravar från järnåldern.

Den ökande utbyggnaden av skidanläggningar som tillkommit under de senaste decennierna i Sälenfjällen har exempelvis inneburit fler vägar, schaktade och fyllda slänter för byggnader, handelsetableringar och belysning i skidanläggningen. Dessa skidanläggningar ger idag ett relativt urbant intryck men genom att bebyggelsen i hög grad samlats utmed väg 66 och inte spridits ut ger dock stora delar av Sälenfjällen fortfarande ett orört intryck.

Förfjäll

Förfjällen är relativt höglänta områden i anslutning till Fjällandskapen. Landskapet är dramatiskt genom djupt nedskurna dalgångar med inslag av bergsryggar med stora relativa höjdskillnader utan tydlig siluett. Förfjällen har ofta vidsträckta vyer med storskaliga landskapsrum. Skalan är stor men inte fullt så stor som för fjällandskapet. Den ofta branta terrängen ger en otillgänglig och 'vild' landskapsupplevelse. På planare ytor och i dalgångarna är siktlinjer begränsade. De djupa dalgångarna skapar tydliga landskapsrum i dalgångens stråk.

Kännetecknande är fornlämningar i form av stenåldersboplatser invid sjöar och vattendrag, fångstgropssystem som daterar sig från stenåldern till historisk tid men som inte är så synliga i landskapet. I fångstmiljöer förekommer inlandsgravar från järnålder som antas höra samman med fångststationer eller järnframställningsplatser där blästugnar visar på själva järnframställningen.

Älvdalslandskap

Älvdalarna som börjar i fjälltrakterna skär sig ner i djupa dalgångar genom länets norra delar för att sedan plana ut och breddas. Utmed älvarna finns exempel på olika verksamheter knuten till vattenkraften, bland annat kraftverk och kvarnar samt rester från flottning.

Utmed älvdalarna finns det fornlämningar i form av boplatser från stenåldern och framåt i tiden. Det finns enstaka gravar och mindre gravfält där vägar möts och sockencentrum uppstått. Parallellt med älvarna har det gått viktiga färdvägar som bundit samman Sverige med Norge.

I bredare dalgångar finns öppna jordbrukslandskap med byar som i en del fall har sitt ursprung i medeltiden. Kommunikationsstråk med vägar/järnvägar följer älvdalarna. Samhällen och fritidsboenden ligger tätt kring älvdalarna. Bybebyggelsen ligger på rad utmed vägarna som följer

älvarna. Radbykaraktären och den öppna odlingsmarken samlade i långsmala ägofigurer ner mot vattnet är en viktig kvalitet som är känslig för nya, stora exploateringar. Bilden av och förhållandena mellan bebyggelse, väg och älv visar på en ålderdomlig struktur.

Bergkullslätt

Bergkullslätten är en relativt flack landskapstyp. Områdena kan beskrivas som högplatåer. Karaktären är öppen, med en otydlig rumslighet utan kännbara riktningar i landskapet. Upplevelsen domineras av rymd och öppen himmel. På nära håll kan landskapet upplevas relativt småskaligt med kort siktdjup där det växer skog.

Landskapstypen är generellt torv- och myrrik och har stora områden med sjösystem och småvatten i en mosaikartad struktur. Förhistoriska lämningar finns i form av enstaka boplatser, fångstgropssystem, insjögravar samt blästugnar. Från historisk tid märks fäbodställen.

Bergkullandskap

Mjukt böljande berg bildar fond åt öppna odlingslandskap, älvdalar och sjöar. Längre siktlinjer är ofta begränsade till utsikter från höjdparter eller i samband med större sjöar.

I stora delar är markanvändningen skogsbruk, här finns rikligt med små till stora sjöar, lokalt förekommande öppna partier med småskalig odling, beten och bebyggelsestruktur. Landskapsbilden är mycket varierad.

Fornlämningar förekommer i form av förhistoriska boplatser invid sjöar och vattendrag, enstaka insjögravar samt lämningar som kan knytas till förhistorisk järnframställning.

4.2.4 Konsekvenser planförslag

Effekter av bebyggelseutveckling och exploatering

En bebyggelseutveckling i Malung och stråken mellan Yttermalung och Malungsfors kan bidra till att skapa attraktiva livsmiljöer med god närhet till service. En stärkt och livskraftig bygd kan också gynna bevarandet, användandet och utvecklingen av kulturmiljön, förutsatt att kulturhistoriska värden inte byggs bort. Goda förutsättningar för odling och fiske och bra transportvägar har inneburit att människor åtminstone sedan medeltid bosatt sig i älvdalarna. Här finns med andra ord ålderdomliga bebyggelsestrukturer och historiska markanvändningsmönster att förhålla sig till som riskerar att försvagas om inte erforderlig hänsyn tas. Under

riktlinjer för kulturvärden framgår att utredningar ska tas fram som klargör kulturmiljövärdena vid tillkommande bebyggelse. Planförslaget avser också hushålla med brukningsvärd jordbruksmark, även om det av markanvändningskartan framgår att visst intrång sker (se även avsnitt 4.5 Areella näringar).

Omfattande utbyggnad inom kommunen planeras i fjällvärlden. Det är positivt att bebyggelseutvecklingen i fjällen framför allt planeras i anslutning till befintlig bebyggelse utmed väg 66, vilket bedöms mildra negativa konsekvenser för kulturmiljö och landskapsbild något. Trots detta bedöms landskapsbildens påverkas negativt av att fjällvärlden ytterligare exploateras då siktlinjerna är långa och en stor del av visuella värdet ligger i det ostörda intrycket av storslagen natur. Långa siktlinjer i landskapet ger påverkan på långa avstånd. Exploateringar kan också leda till förändringar i den lokala topografin. För landskapsbildens, där en stor del av det visuella värdet ligger i intrycket av storslagen, ostörd natur, riskerar effekterna av en mer utbyggd fjällvärld att bli påtaglig. Framför allt bedöms nybyggnation i områden med idag oexploaterad naturmark, såsom Faxfjället, ge stora negativa konsekvenser för landskapsbildens.

I planförslaget förordas en låg byggnadshöjd för tillkommande bebyggelse i Rörbäcksnäs vilket skapar förutsättningar för att bibehålla den småskaliga bykaraktären och att kyrkomiljön fortsatt tillåts vara dominerande i landskapsrummet.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen kan inverka negativt på kulturmiljö eftersom många värdefulla kulturmiljöer är vattenanknutna. Sjöar och vattendrag har ofta även höga landskapsbildsvärden.

Vid ombyggnad och restaurering av befintlig bebyggelse inom kulturhistoriskt värdefulla områden bör enligt planförslaget bebyggelsens karaktär bibehållas, vilket ligger i linje med plan- och bygglagens varsamhetsbestämmelser och förvanskningsförbud och bedöms därmed ge obetydliga konsekvenser i jämförelse med nuläget. För att åstadkomma positiva konsekvenser bör planförslaget höja ambitionsnivån så att lokalisering och gestaltning av tillkommande bebyggelse utgår från platsens värden och det kulturhistoriska sammanhanget.

Den planerade järnvägen kan realiseras på många olika sätt, med antingen negativ påverkan på kulturmiljö och landskapsbild eller en försumbar, kanske till och med positiv påverkan. Miljöanpassning av järnvägen bör säkerställas exempelvis genom kulturarvsanalys och landskapsanalys.

Sammantaget bedöms planförslaget ge negativa konsekvenser för kulturmiljö och landskapsbild, utifrån effekterna i fjällen och inriktningen på att bygga i strandnära lägen.

Effekter av riktlinjer för areella näringar (jord- och skogsbruk)

Det är positivt att planförslaget anger att odlingslandskap bibehålls och att brukningsvärd jordbruksmark inte ska tas i anspråk för ny bebyggelse eller planteras med skog.

Bredare delar av älvdalgångar karaktäriseras av öppna jordbrukslandskap med bebyggelse samlad i byar och kyrkbyar. Förtätningar bör följa den historiska bebyggelsestrukturen, med bebyggelse samlad på rad utmed landsväg längs med älven. Befintliga siktlinjer mot kyrkor bör beaktas vid tillkommande bebyggelse.

Det är också en lovvärd ambition att det fjällnära jordbruket och fåbodbruket ska bevaras och ges möjlighet att utvecklas. Incitament och stöd för detta behöver utvecklas.

Konsekvenserna av planförslaget för kulturmiljö och landskapsbild kopplad till jordbruk och bete bedöms sammantaget som positiva.

Ett hänsynsfullt skogsbruk i relation till natur- och kulturmiljövärden får positiva konsekvenser för landskapsbilden. Avseende kulturmiljö är alla fornlämningar skyddade och hänsyn ska även tas till andra kulturmiljövärden. Kommunens viljeinriktning går inte utöver gällande lagar och regler varför förslaget bedöms ge obetydliga konsekvenser i jämförelse med nuläget.

Effekter av riktlinjer för regionala och lokala kulturvärden

Planförslagets riktlinjer går i hög grad ut på att uppfylla gällande lagstiftning, vilket får anses vara den minsta nödvändiga ambitionsnivån.

Det är positivt att kulturmiljövärden, utifrån olika landskapsskalor, ska utredas vid framtagande av detaljplan. Detta är en förutsättning för att kulturmiljövärden ska kunna värnas.

Utvecklade riktlinjer för befintlig fåbodbebyggelse ger tydlig vägledning vid framtida vägval i planering och byggande.

Konsekvenserna för kulturmiljö av planförslaget bedöms sammantaget som små och positiva, vilket också gäller för landskapsbild.

Effekter på riksintressen för kulturmiljövården

Kommunen ska i ÖP redovisa hur riksintressen ska tillgodoses. I föreliggande ÖP anges att endast riksintresset *Byarna runt Lima kyrka [W 64a]* kan komma att påverkas, negativt eller positivt, av föreslagen markanvändning. Den planerade järnvägen berör riksintressena *Byarna runt Lima kyrka [W 64a]* och *Olsmyran [W 63]*. Påverkan är oklar.

Skada kan uppstå även vid åtgärder utanför riksintresseområden. I vissa fall kan därför ett större influensområde än riksintresseavgränsningen att behöva beaktas vid framtida exploateringar för att erforderlig hänsyn ska tas.

Generellt saknas i planförslaget en viljeyttring om vad kommunen vill med sina riksintressen för kulturmiljövården.

Effekter av riktlinjer för besöksnäring och turism

Turismens negativa effekter är framför allt påtagliga i fjällvärlden. Attraktionskraften kan riskera att minska vid överexploatering. Det finns också en risk att upplevelsen av landskapet och kulturmiljö påverkas negativt av exempelvis trängsel. För att undvika överexploatering och slitage på värdefulla natur- och kulturmiljöer anger planförslaget att det är betydelsefullt att en riskanalys för föreslagen exploatering och slitage tas fram. Riktlinjen bör formuleras så att det blir tydligt att kommunen vill att åtgärden genomförs.

Riktlinjen om riskanalys avser även situationer där det redan finns ett framtaget exploateringsförslag, som i ett detaljplaneskede. Risken finns då att man har mindre handlingsutrymme och att det kan bli kostsamt att omarbete ett befintligt exploateringsförslag. Frågan om turism- och besöksnäringens påverkan bör därför komma in i tidigare planeringsprocessen för att klargöra vad miljön är känslig för och hur mycket den tål.

Det finns såklart också positiva sidor av turism- och besöksnäringen såsom att det skapar arbetstillfällen och förutsättningar för service för lokalbefolkningen, som annars inte hade varit möjlig i glest befolkade områden. På ett övergripande plan är livskraftiga bygder positivt för att kulturmiljöer ska kunna brukas och förvaltas. Det kan också bidra till att skapa ökad tillgänglighet till kulturmiljöer och ett ökat lärande om Dalarnas historia och kulturarv. Ett exempel på detta är riktlinje som anger att vandrings- och cykelleder, som kopplar samman kultur- och naturbesöksmål med boendeanläggningar och måltidsställen, ska vara tydligt markerade.

Bedömningen är att effekterna av ökad turism kommer att vara övervägande negativa för landskapsbild och kulturmiljö i fjällvärlden och positiva i andra delar av kommunen där det är mindre besöksstryck.

Effekter av riktlinjer för energiframställning

Planförslaget visar att kommunen är positiva till etablering av förnyelsebar energiframställning och det finns ett stort behov av att ställa om till en mer hållbar energianvändning där sol- och vindkraft pekas ut som källor.

Enligt riktlinjer för lokalisering av anläggningar för energiframställning såsom vindkraft- och solcellsparker har kommunen som utgångspunkt att hantera de förfrågningar som inkommer från exploitörer. Bedömning av etablering av solcellsanläggningar genomförs utifrån framtagna bedömningskriterier allt eftersom förfrågningar från exploitörer kommer in.

Med denna arbetsgång kan det finnas en risk att lämpligheten ur ett landskapsbild- och kulturmiljöperspektiv inte är det styrande för utredning och etablering. I ansökningarna finns risk att det är exploateringsintressen som styr i första skedet. Om kommunen själva utreder och tar fram en plan för lämpliga etableringsområden kan risken minskas för påverkan på landskapsbild och kulturmiljö.

Malung/Sälen är en stor kommun med många olika landskapstyper varav de har olika känslighet och potential för exploatering. Fjälllandskap och omkringliggande områden är mest känsliga för storskalig vindkraft. Vind- och solcellsparker kan synas på långa avstånd i mer öppna landskap längs med älvdalar och fjäll som har långa siktlinjer. Mer småskaliga, mosaikartade landskap och som upplevs mer slutna, såsom Bergkulllandskapen, Bergkullslätten, förfjällen och småbrutna mosaiklandskap, kan vara mindre känsliga för vindkraftsetablering. Placeringen av såväl hela vindparker som enskilda vindkraftverk i landskapet är en viktig fråga som noga måste analyseras för att utreda etableringens påverkan på landskapsbild och kulturmiljö.

Effekterna av riktlinjer för energiframställning i planen bedöms ge små negativa konsekvenser då planen dels påvisar att nya vindkraftverk endast kan övervägas om de inte innebär negativ påverkan på friluftsliv och turism och även till att hänsyn ska tas till landskapsbild och kultur- och naturvärden vid etablering. Detta gäller såväl i utpekade områden för riksintresse vindkraft som förfrågningar från exploitörer för ny vindkraftsetablering. Likaså gäller tillståndsprocessen enligt miljöbalken för områden för riksintressen för vindkraft även likvärdigt som för andra områden som kan vara intressant att etablera vindkraft i.

4.2.5 Konsekvenser nollalternativ

I gällande översiktsplan ges inte mycket vägledning avseende kulturmiljö och landskapsbild och är i stort reducerat till en fråga om fåbodsjordbruket och bevarande av jordbrukslandskap kring några äldre bymiljöer. Konsekvenserna av nollalternativet för kulturmiljö och landskapsbild bedöms därför till stora negativa.

Planförslaget bedöms ge bättre vägledning för ökad hänsyn till kulturmiljön och indirekt landskapsbilden i jämförelse med nollalternativet. Dock sträcker sig flera riktlinjer inte längre än att uppfylla gällande lagstiftning. Utvecklade planerings- och kunskapsunderlag avseende kulturmiljö- och landskapsbild kan skapa förutsättningar för kommunen att ta ett strategiskt helhetsgrepp såväl som att formulera skarpare riktlinjer kring önskad utvecklingsinriktning kopplat till dessa frågor.

4.2.6 Förslag till åtgärder

Förslag till åtgärder i planförslaget

Riktlinjer för hur landskapsbilden ska beaktas i relation till olika landskapstyper och LIS-områden bör utvecklas.

Konsekvenserna för kulturmiljö och landskapsbild beror i stor omfattning på hur bebyggelsevolymen lokaliseras och anpassas till den lokala miljön och i relation till historiska och naturliga landmärken. I framför allt fjällvärlden är det viktigt att vara medveten om att nya avtryck i många fall kan ses på långa avstånd. Högre skala bör kunna utredas på platser som innebär att kulturmiljövården kan sparas genom att mindre mark behöver tas i anspråk, befintlig bebyggelsestruktur respekteras liksom viktiga siktlinjer och visuella samband.

En riktlinje bör behandla att förbättra kunskaps- och planeringsunderlaget för kulturmiljö. Kommunen föreslås ta fram ett kulturmiljöprogram eller motsvarande planeringsunderlag som identifierar kulturhistoriskt intressanta landskap, värdebärande karaktärsdrag och bebyggelsemönster och värdefulla bebyggelsemiljöer i kommunen. En del i detta bör exempelvis vara att kartlägga kulturmiljöer kopplade till turism- och besöksnäringen.

Det är i planförslaget möjligt att tydligare visa på kommunens viljeinriktning för hur riksintressena för kulturmiljövården bör tas tillvara och utvecklas som en resurs i samhällsutvecklingen.

Det behövs ett tydligare strategiskt förhållningssätt till turism och besöksnäringen för att motverka turismens negativa effekter och sprida besökare i både rum och tid samt främja dess positiva sidor.

Förslag till åtgärder i efterkommande planering

Inför exploateringar bör kulturmiljöanalyser göras i ett så tidigt planeringsskede som möjligt så att värdena kan utgöra utgångspunkt för förändringen och vara en resurs för den framtida utvecklingen av området. Med andra ord förordas ett mer aktivt förhållningssätt till kulturmiljön än vad som läses in i begreppet "värna".

Detsamma gäller även för att säkerställa lämpliga platser för energiframställning. För vindkraft kan kommunen exempelvis ta fram en vindbruksplan som tar med de olika aspekterna för etablering av vindkraft och då även hänsyn till aspekten landskapsbild, som tydliggör områdets känslighet för vindkraftsetablering och säkerställer vilka områden som inte bör bebyggas med vindkraft samt hur inpassningen kan ske i landskapet. Detta kan underlätta hantering och säkerställa att hänsyn till kultur- och landskapsbild utförs i tillräcklig omfattning och i rätt tid.

I länsstyrelsens landskapskaraktärsanalys kan stöd inhämtas för att bedöma landskapets känslighet och potential för vind- och solkraftsetablering samt förslag på hur konsekvenser av exploatering kan mildras.

Kommunens ser att en förtätning av centrala delarna av riksintresset *Byarna runt Lima kyrka [W 64a]* är möjligt med ett fortsatt bevarande av bykaraktären. Utöver bykaraktären bör exempelvis hänsyn tas till omkringliggande odlingsmark, fäbodsmiljöer och fornlämningar i ett planläggningsarbete. Dessutom bör siktlinjer mot kyrkan beaktas.

4.3 Rekreation och friluftsliv

I detta avsnitt behandlas översiktsplanens påverkan och konsekvenser för rekreation och friluftsliv.

Med rekreation menas avkopplande aktiviteter, ofta utförda utomhus. Det kan vara allt från stilla återhämtning i en park eller den dagliga promenaden till idrottsutövande eller vandring. Definitionen av friluftsliv är enligt Naturvårdsverket och förordning (2010:2008) om statsbidrag till friluftorganisationer "vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling". När rekreation

utövas i nära anslutning till skola, arbetsplats eller bostad benämns det oftast som närrekreation.

Strandskydd på 100 meter råder generellt kring alla sjöar och vattendrag. Ur ett rekreativperspektiv är det strandskyddets syfte att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden som bedöms.

4.3.1 Förutsättningar och bedömningsgrunder

Enligt miljöbalkens 3 kap. 6 § ska mark- och vattenområden samt annan fysisk miljö som har betydelse från allmän synpunkt på grund av naturvärden, kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet, så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada dessa värden.

Områden som är av riksintresse för naturvården, kulturmiljövården eller friluftslivet ska skyddas mot åtgärder som avses i stycket ovan.

Miljöbalkens 4 kap. 1–2 §§ definierar områden med särskilt stora värden för turism och rörligt friluftsliv med hänsyn till områdenas natur- och kulturvärden.

För bedömning av påverkan på friluftsliv beaktas Sveriges friluftslivsmål, särskilt följande mål: *1. Tillgänglig natur för alla, 4. Tillgång till natur för friluftsliv, 5. Attraktiv tätortsnära natur, 8. Ett rikt friluftsliv i skolan samt 9. Friluftsliv för god folkhälsa.*

De nationella miljökvalitetsmål som beaktas är framförallt *God bebyggd miljö* men även målen *Levande sjöar och vattendrag, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö* och *Ett rikt växt- och djurliv* är av relevans för att värna om upplevelse- och rekreativvärden.

Av FNs 17 globala mål är framförallt mål 11 *Hållbara städer och samhällen* med delmål 11.7 *Skapa säkra och inkluderande grönområden för alla* av relevans för bedömningen av påverkan på friluftsliv och rekreation.

För beskrivning av förutsättningar för rekreation och friluftslivs hänvisas till planbeskrivningen.

4.3.2 Konsekvenser planförslag

De övergripande målen och utvecklingsriktningarna i planförslaget syftar till stor del att stärka besöksnäringen i områden med befintlig bebyggelse.

Kommunens strävar efter en balans mellan utveckling och bevarande för att större besöksmål ska vara fortsatt attraktiva och framtidssäkrade.

Planförslagets syfte och mål innebär att fler kan få tillgång till friluftsliv och rekreation. Att utöka möjligheten till turism på sommaren samt att möjliggöra att komma till området med tåg kan medföra att nya målgrupper hittar till kommunen.

Upplevelsevärden för friluftsliv och rekreation är starkt kopplad till värden för naturmiljö och kulturmiljö. Därför är även bedömning av konsekvenser för naturmiljö och kulturmiljö relevanta för aspekten rekreation och friluftsliv.

Sälenfjällen inkl. riksintresse för Friluftsliv *Transtrandsfjällen (Sälenfjällen)* och riksintresse för Rörligt friluftsliv *Fjällvärlden från Transtrand till Treriksröset*

Utveckling av bebyggelse planeras framförallt i området Transtrandsfjällen (Sälenfjällen) som omfattas av riksintresse för friluftsliv och rörligt friluftsliv. I planförslaget anges ett flertal riktlinjer för att bevara områden som omfattas av riksintressen för friluftsliv och att en balanserad avvägning ska ske vid exploatering. Upplevelsevärden inom områden med riksintressen som har uttryckts som särskilt värdefulla med en hög klassning ska bevaras. Vad som avses med hög klassning framgår dock inte av riktlinjerna. Förutsatt att riksintressenas värden inte skadas av planerad bebyggelse bedöms en utveckling av området kunna ha en positiv påverkan på riksintressena för friluftsliv och rörligt friluftsliv då tillgängligheten till området ökar.

Ett flertal leder för vandring, skidåkning och skoter finns utmarkerade i Sälenfjällen. I vissa områden finns leder belägna i nära anslutning till områden som pekas ut för bebyggelseutveckling i planförslaget. Detta gäller särskilt vid Stöten och Hundfjället där det finns utpekade leder som korsar planerade bebyggelseområden. Vid dessa områden är det viktigt att hänsyn tas till lederna i kommande planering.

Bebyggelseutveckling och ökad turism i fjällområdet kan medföra en negativ påverkan på upplevelsevärden och ökat slitage på befintliga leder. Ökad exploatering kan också medföra negativ påverkan på upplevelsevärden genom störningar såsom buller och visuella störningar. I planförslaget anges som utvecklingsriktning att exploatering ska undvikas i anslutning till leder som har en viktig funktion för friluftslivet i kommunen. Det öppna området längs Kungsledens södra del är särskilt skyddat i mark- och vattenanvändningskartan genom att pekas ut som *Område med restriktivitet mot exploatering*. Detta bedöms vara positivt eftersom ledens upplevelsevärde skyddas.

Övriga riksintressen för Friluftsliv

Riksintresse för friluftsliv *Västerdalälven med Görälven* berörs av flera planerade bebyggelseutvecklingsområden och det föreslagna järnvägsreservatet. Även riksintresset *Fuluälven* berörs av bebyggelseutveckling. Planförslaget anger att det i detaljplaner och bygglov för bebyggelse i riksintresseområden behöver visas att riksintressets värden inte påtagligt skadas. Förutsatt att bebyggelseutvecklingen beaktar riksintressenas värden bedöms inte planförslaget medföra någon betydande påverkan för riksintressena.

Riksintresset för friluftsliv *Vasaloppsspåret* berörs inte av någon ny eller utvecklad markanvändning i planförslaget.

Effekter av exploatering och bebyggelseutveckling

I och i anslutning till Malungs tätort föreslås ny bostadsbebyggelse, verksamhetsmark- och industrimark samt ytor för solcellsanläggningar på markområden som i nuläget till viss del är oexploaterad. Den föreslagna bebyggelseutvecklingen bedöms kunna påverka uppfyllanden av Sveriges friluftslivsmål positivt eller negativt, beroende på hur tillgången till friluftsliv beaktas vid exploatering.

Det föreslagna järnvägsreservatet som föreslås i planförslaget kan medföra negativ påverkan på friluftslivet, framförallt genom barriäreffekter, bullerstörning eller störande visuella inslag. Vid fortsatt planering av järnvägen förutsätts att hänsyn tas till de rekreativa värdena i området samt riksintresse för friluftsliv. Järnvägsreservatet är på vissa ställen inom strandskyddat område. Vid vidare planering av järnvägen behöver påverkan på barriäreffekter samt upplevelsevärden utredas för att minimera negativa effekter. Möjligheten att ta sig till kommunens besöksmål med tåg kan öka tillgängligheten och leda till att nya målgrupper når Sälenfjällen. Sammantaget bedöms därför järnvägsreservatet kunna ge positiva effekter för rekreation och friluftslivet i kommunen.

Flera områden för bebyggelseutveckling föreslås inom och nära strandskyddade områden vilket behöver beaktas i kommande planering.

I planförslaget föreslås utveckling av gång- och cykelstråk inom tätorterna Sälen och Malung samt mellan Malungsfors, Malung och Yttermalung. En sådan utveckling bedöms kunna underlätta tillgänglighet till rekreation och friluftsliv i vardagen, framförallt för barn.

Planförslaget ger generellt goda förutsättningar för att bevara och tillgängliggöra friluftaktiviteter som cykel, skoter, jakt och fiske i

kommunen. Leder och anordningar för friluftsliv utanför Sälenfjällen bedöms inte påverkas negativt av planförslaget.

Riktlinjerna bedöms sammantaget stärka rekreations- och friluftslivsvärden i den kommunala planeringen. Formuleringarna i planförslaget ger i vissa fall tydliga direktiv för avvägning mellan olika intressen, exempelvis att områden som är bedömda som klass 1 och 2 av upplevelsevärden i utförd naturvärdesinventering för Transtrandsfjällen ska undantas från exploatering. För vissa riktlinjer som anger att avvägningar ska göras med andra intressen ger dock inte planförslaget någon tydlig vägledning. I den riktlinje för friluftsliv som berör viktigare leder av allmänt intresse bör det exempelvis tydliggöras vilka leder som avses. Det bör generellt även säkerställas att de storskaliga satsningar på friluftsliv och rekreation i fjällområdet som föreslås inte går ut över satsningar på tillgången till friluftsliv och rekreation lokalt i övriga delar av kommunen.

Sammantaget bedöms planförslaget kunna medföra positiva konsekvenser för rekreation och friluftsliv om tillräcklig hänsyn tas till utpekade värden och anordningar för friluftslivet i kommande planering.

4.3.3 Konsekvenser nollalternativ

I gällande översiktsplan finns flera utpekade A-områden (starka bebyggelseintressen) inom riksintresse för friluftsliv och rörligt friluftsliv. Vid Faxfjället och Näs fjället pekas jungfruliga markområden ut som A-områden vilket innebär att områden som idag är tillgängliga för rörligt friluftsliv kan försvinna. Hur friluftslivets intressen ska vägas mot andra intressen i dessa området är otydligt i gällande översiktsplan.

I gällande översiktsplan finns en utpekad sträckning för förlängning av Västerdalsbanan till Sälen. Sträckningen från Sälen till Norge via Stöten är enbart beskrivet schematiskt. Eftersom mer specifika riktlinjer för järnvägssträckningen saknas finns stora osäkerheter angående hur järnvägen ska anpassas och vägas mot andra intressen. Det schematiska förslaget på förlängning av järnvägen till Norge sträcker sig genom Riksintresse för rörligt friluftsliv.

Nollalternativet bedöms generellt kunna medföra positiva konsekvenser utifrån att satsningar görs på anläggningar på friluftsliv och att större områden för skydd och bevarande pekas ut. Bedömning är dock osäker då vägledning kring hur utveckling ska ske med hänsyn till intressen för rekreation och friluftslivsvärden är otydlig.

Konsekvenserna av nollalternativet bedöms inte skilja sig väsentligt från planförslaget. Planförslaget bedöms dock ge tydligare skydd av områden samt bättre förutsättningar och vägledning för att bevara och utveckla värden för rekreation och friluftsliv i kommande planering.

4.3.4 Förslag till åtgärder

Förslag till åtgärder i planförslaget

Planförslagets riktlinjer för bebyggelse kan med fördel kompletteras med hänsyn till leder, anordningar för friluftsliv och upplevelsevärden.

I riktlinjer för besöksnäring och turism bör skrivningen "De leder som finns bör störas så lite som möjligt" förtydligas gällande gränsdragningen för störningar.

Förslag till åtgärder i efterkommande planering

I kommande planering bör det säkerställas att de storskaliga satsningar på friluftsliv och rekreation i fjällområdet som föreslås inte går ut över satsningar på tillgången till friluftsliv och rekreation lokalt i övriga delar av kommunen.

Den planerade järnvägen kan realiserars på flera olika sätt med varierande påverkan på friluftslivet. Anpassning av järnvägen för rekreations- och friluftslivsvärden bör säkerställas i fortsatt planarbete för järnvägen.

4.4 Vattenmiljö

I detta avsnitt behandlas översiktsplanens påverkan på vattenmiljön med avseende på grundvatten och ytvatten.

4.4.1 Förutsättningar och bedömningsgrunder

4.4.1.1 Vattenförekomster och övriga vatten

I kommunen finns runt 50 sjöar, 160 vattendrag och kring sju grundvattenförekomster. En översiktlig utredning visar att övergripande ekologisk status för de flesta ytvattenförekomsterna är klassad mellan *Måttlig* till *God*. För Äran (WA25271334), Ogströmmen (WA96709150), Uvan (WA26225917), Tåsan (WA44121624), Bredsjöälven (WA19459990), Tisjön (WA92452358), Tåsjön (WA63493442) är statusen *Otillfredsställande*, på grund av exempelvis vattenkraft, vandringshinder, skogsbruk, rätning, flottledsrensning. Kemisk status för samtliga

vattenförekomster uppnår ej god då gränsvärdena för kvicksilver (Hg) och polybromerade difenyletrar (PBDE) överskrids i alla Sveriges ytvattenförekomster på grund av atmosfärisk deposition, och därför finns undantag för framtida målet. Det finns också andra påverkanskällor såsom reningsverk som kan påverka kemisk status.

Riskbedömningar för ytvatten inom kommunen visar att det finns risk att det inte går att nå kvalitetskrav för vissa vattenförekomster inom den kommande förvaltningsperioden, bland annat för Västerdalälven och Köarån. Påverkanskällor för de förekomsterna är bland annat reningsverk, enskilda avlopp, förorenade områden och deponier enligt VISS. Recipienterna kan vara känsliga för påverkan.

Kemisk status och kvantitativ status för samtliga grundvattenförekomster är klassade som *God* enligt VISS. Riskbedömningar för grundvatten visar ingen identifierad risk att vattenförekomsterna inte uppnår kvalitetskrav inom kommande förvaltningsperiod.

Bedömningar utgår från påverkan på vattnets kvalitet, påverkan på liksom av flöden och nivåer samt fysisk (hydromorfologisk) påverkan. Till grund för bedömningarna gällande vatten har lagstiftningen gällande miljö kvalitetsnormer för vatten stor tyngd. Miljö kvalitetsnormerna är ett rättsligt verktyg som ställer krav på vattnets kvalitet efter en viss tidpunkt. Miljö kvalitetsnormer för vatten syftar till att skydda och förbättra kvaliteten i vattenmiljöer. Inom ramen för EU:s vattendirektiv (2006/60/EG) har miljö kvalitetsnormer för yt- och grundvatten utvecklats. Huvudregeln är att alla vattenförekomster ska uppnå normen om god status och statusen får inte försämrats, dock kan undantag göras. Nya miljö kvalitetsnormer beslutades och kungjordes i december 2021 för perioden 2021 - 2027.

Utöver de nämnda vattenförekomsterna finns i området ett antal så kallade "Övriga vatten" vilka också ingår i miljö måls- och åtgärdsarbetet. De får bland annat inte påverkas så att statusen för anslutande vattenförekomster försämrats eller att förbättringsarbeten motverkas och har även grundläggande skydd enligt de allmänna hänsynsreglerna och hushållningsbestämmelserna i 2-4 kap. miljö balken.

För enskilda avlopp finns vägledning i Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd (HVMFS 2016:17) om små avloppsanläggningar för hushållsspillvatten.

4.4.1.2 Vattenskyddsområden

Vattenskyddsområden i Sverige är ett av länsstyrelse eller kommun inrättat geografiskt område till skydd för en vattenförekomst med betydelse för

vattentäkt, antingen för en existerande vattentäkt eller möjlig framtida vattentäkt. För att skydda viktiga råvattenresurser kan länsstyrelsen eller kommunen besluta om att inrätta vattenskyddsområden med särskilda föreskrifter.

I kommunen finns 20 vattenskyddsområden. Kommunens viktigaste grundvattenresurs är Malungsåsen som löper längs Västerdalälvens dalgång från norra till södra kommundelen. Åtta av de kommunala vattentäkterna ligger i åsen, som därmed förser en stor del av den bofasta befolkningen med vatten. I norr finns även Rörbäcksnäsåsen och Görälvåsen som har betydande utbredning, samt Tandådalsåsen som används för allmän dricksvattenförsörjning till turistområdena kring Tandådalen. Dessa magasin är ur vattenförsörjningsintresse klassade som viktiga och skyddsvärda grundvattenförekomster av kommunalt intresse. I *Vattenförsörjningsplan – Dalarnas län (Länsstyrelsen i Dalarnas län, juni 2023)* finns en närmare beskrivning av viktiga grundvattenförekomster i kommunen.

4.4.1.3 Vattenrelaterade Natura 2000-områden

Vattenrelaterade Natura 2000-områden regleras i miljöbalkens 4 kap. 8 § och utses med stöd av EU:s habitatsdirektiv. För verksamheter eller åtgärder inom eller i närheten av ett Natura 2000-område krävs tillstånd, mer information finns i miljöbalkens 7 kap. 28 a §.

I kommunen finns totalt femton Natura 2000-områden, åtta av dessa skyddsvärden är i olika mån beroende av vattenmiljö. De åtta vattenrelaterade Natura 2000-områden är: Bredvalla, Fuluälven, Göraälven-Västerdalälven, Haftahedarna, Hälla, Lybergsgnupen, Tandövala och Örsjöberget enligt VISS. Skyddsvärdena hänvisas till i planförslaget.

4.4.2 Konsekvenser planförslag

Enligt planförslaget anges kategorin *Vatten* för vattenområden som är lämpliga för olika användningar, men där det inte är nödvändigt eller möjligt att avgöra den exakta platsen. Inga planerade dagvattendammar eller yta för ny eller förbättrad dagvattenanläggning finns föreslagna i planförslaget.

Planförslaget medför både förtätning och att oexploaterad mark tas i anspråk för ny bebyggelse och verksamhetsområden, vilket innebär en potentiellt ökad föroreningstransport från områden med risk för påverkan på ytvattenförekomster och möjligheterna att uppnå miljö kvalitetsnormerna. Negativa effekter på vattenmiljön kan också uppstå där vattenverksamheter

utförs (såsom fyllning, pålning, rensning eller grävning och andra åtgärder som syftar till att förändra vattnets djup eller läge, avvattning av mark, bortledning av grundvatten eller ökad grundvattenmängd genom tillförsel av vatten, samt uppförande av anläggningar i vattenområden). Negativa effekter och konsekvenser kan då uppkomma i form av försämrad vattenkvalitet genom grumling och ökad förorenings-spridning, påverkan på hydrologiska miljöer med mera. Ett exempel är att planerad utveckling i Malungs tätort kan ha påverkan på förorenade sediment i Västerdalälven. Vid utveckling av området direkt intill och i Västerdalälven behöver risker för en ökad förorenings-spridning från förorenade sediment beaktas.

För att uppfylla miljö kvalitetsnormerna ska kommunen vidta åtgärder och förebygga risker genom fysisk planering. Av planförslagets riktlinjer för miljö kvalitetsnormer framgår att för nya detaljplaner behöver en dagvattenutredning tas fram och det ska inom planområdet finnas plats för lokalt omhändertagande av dagvatten. All planläggning och prövning som kan få påverkan på en ytvatten- eller grundvattenförekomst med fastställda miljö kvalitetsnormer ska lokaliseras och utformas så att den ekologiska och kemiska statusen bibehålls eller förbättras om statusen är dålig. En försiktighet vid planläggning och prövning bör också gälla icke-statusklassade yt- och grundvatten. Hänsyn behöver också tas till recipienter som kan vara särskilt känsliga för påverkan. Exempelvis har vattenförekomsten Köarån (WA59292131) en historik av förhöjda halter av näringsämnen där ökad belastning från bland annat avlopp och dagvatten riskerar att påverka vattenkvaliteten negativt.

Planförslagets riktlinjer för vattenskydd och kommunalt vatten och avlopp inkluderar bland annat att kommunens VA-plan utgör ett viktigt underlag vid bebyggelseplanering och frågor som rör mark -och vattenanvändning, samt att tillgång till en fungerande vatten- och avloppsförsörjning är en förutsättning för den utveckling som sker i kommunen. När enskilda och samfälliga VA-anläggningar övergår till kommunalt verksamhetsområde för dricks- och avloppsvatten i enlighet med kommunens VA-plan medför det en positiv effekt, förutsatt att reningsteknik och kapacitet följer de krav som ställs i nuvarande och kommande lagstiftning. För enskilda avlopp är utgångspunkten att om beslut om anläggning eller modernisering följer bedömningsgrunder från Miljö- och Stadsbyggnadsnämnden, och som hänvisar till de allmänna råden utfärdade av Havs- och vattenmyndigheten bör negativ påverkan kunna undvikas. Skulle enskilda avloppslösningar aktualiseras inom de områden som utpekats som områden där hög skyddsnivå krävs finns dock risk för negativa effekter.

Planförslaget innebär nya marksanspråk samt ökat vattenförsörjningsbehov vilket kan påverka grundvattenkvaliteten och -kvantiteten. För vattenskyddsområden ska skyddsföreskrifterna uppdateras efter aktuell lagstiftning och finns att läsa i kommunens VA-plan. Allmänna vattentäkter ska uppdateras med vattenskyddsområden samt vattenföreskrifter. Inom de föreslagna framtida vattenskyddsområdena behöver hänsyn tas så att ny bebyggelse inte påverkar vattenkvaliteten och kapaciteten. Det strategiskt förebyggande arbetet ska även ta hänsyn till ett förändrat klimat och förväntad ökad nederbörd, för att skydda dricksvattnet inom kommunen. I kommunens riktlinjer för miljö kvalitetsnormer framgår att bebyggelse eller annan exploatering där risk finns för påverkan på befintlig vattentäkt inte får tillåtas.

Planförslaget bedöms kunna innebära negativ påverkan på yt- och grundvatten som beskrivs ovan, och i sin tur påverkan på vattenrelaterade Natura 2000-områden, om utveckling sker inom eller i närheten av områdena. Inga åtgärder kan identifieras i planförslaget som bedöms medföra negativ påverkan på dessa områden men utvecklingsriktningen visar att Fuluälven och Görälven-Västerdalälven förmodligen kan beröras. I kommunens riktlinjer för riksintresse för Natura 2000 framgår att inom riksintresseområden för Natura 2000 behöver bedömningar göras tidigt i planeringen av vad den planerade markanvändningen kan komma att innebära. Detta gäller särskilt med hänsyn till Habitatdirektivets krav om att bedömningen också ska omfatta hur den planerade verksamheten i kombination med andra planer och projekt kan få konsekvenser för ett Natura 2000-område.

Konsekvenser bedöms sammantaget bli små negativa med hänsyn till vattenförekomsterna, vattenskyddsområdena samt de vattenrelaterade Natura 2000-områdena.

4.4.3 Konsekvenser nollalternativ

Nollalternativet innebär att översiktsplanen är i stort aktuell då den anger att den fortsatta utvecklingen i det centrala fjällområdet i stor utsträckning ska bygga på principen förtätningar och kompletteringar inom, samt i omedelbar anslutning till redan ianspråktagna områden. Förtätningen och markanspråket för ny bebyggelse och verksamhetsområden på oexploaterad mark kan medföra en potentiellt ökad föroreningstransport från områdena, med risk för påverkan på ytvattenförekomster och möjligheterna att uppnå miljö kvalitetsnormerna. Nollalternativet innebär utökning av markanspråk samt ökat vattenförsörjningsbehov jämfört med nuläget, vilket kan påverka grundvattenkvalitet och -kvantitet. Påverkan

bedöms dock vara mindre i planförslaget jämfört med nollalternativet då planförslaget föreslår exploatering i något mindre omfattning.

Enligt kommunen ska vattenfrågorna särskilt belysas vid exploatering inom Sälensfjällen, samt att nyanläggning i fjällområden måste klara det egna vattenförsörjningsbehovet. Effekterna för vattenmiljö bedöms därför som små och konsekvenserna av nollalternativet bedöms bli små negativa.

Nollalternativet inkluderar inga förslag på dagvattendammar eller ytor för ny eller förbättrad dagvattenanläggning.

4.4.4 Förslag till åtgärder

Förslag till åtgärder i planförslaget

Planförslaget skulle kunna kompletteras med lämpliga platser för dagvattendammar eller ytor för ny eller förbättrad dagvattenanläggning.

Förslag till åtgärder i efterkommande planering

I kommande planering bör särskild hänsyn tas till de vattenförekomster som redan har problem idag och som medför risker att det inte går att nå kvalitetskrav inom den kommande förvaltningsperioden, bland annat för Västerdalälven, Köarån och Fulan. I verktyget VISS går det att se alla vattenförekomsternas status gällande miljö kvalitetsnormer samt riskbedömningar.

I kommande planering behöver också särskild hänsyn tas till de vattenrelaterade Natura 2000-områdena som kan beröras, exempelvis Fuluälven och Görälven-Västerdalälven, för att skydda vattenrelaterade värdefulla naturområden med arter eller naturtyper som i ett europeiskt perspektiv betraktas som särskilt skyddsvärda.

4.5 Areella näringar

I detta avsnitt behandlas översiktsplanens påverkan på areella näringar, med fokus på jordbruksmark och skogsmark.

Jordbruksmark är en platsbunden resurs som kan ge livsmedel, foder och energi under mycket lång tid. Lanspråktagande av jordbruksmark ses som negativt då jordbruksmark inte går att återskapa på någon annan plats.

Skog utgör en resurs på flera sätt, förutom att utgöra virkesförråd är skogen livsmiljö för många djur och växter, erbjuder möjlighet till rekreation och

friluftsliv samt utgör en kolsänka då skogsmark kan lagra kol genom nettoupplagring av koldioxid.

Genom översiktsplaneringen har kommunen exempelvis möjlighet att planera för en effektiv bebyggelsestruktur som hushåller med mark och nyttjar befintliga strukturer.

4.5.1 Förutsättningar och bedömningsgrunder

I kommunen finns stora arealer skogsmark samt områden med jordbruksmark. Inom kommunen finns cirka 280 000 hektar produktiv skogsmark, vilket motsvarar ungefär 70 % av kommunens totala yta. Kommunen är en relativt sett stor markägare av den produktiva skogsmarken (cirka 5 %, motsvarande 15 000 hektar) som förvaltas utifrån en FSC- och PEFC-certifierad strategi.

Jordbruksmarken är i huvudsak lokaliserad längs Västerdalälvens dallandskap. Jordbruksverkets blockdatabas (Jordbruksverket, 2022) omfattar jordbruksblock på cirka 6 400 hektar inom kommunen. Betesmark utgör en större andel än åkermark, vilket särskiljer sig både i ett regionalt som i ett nationellt perspektiv där den stora andelen betesmarker i kommunen utgörs av fäbodmiljöerna. År 2023 användes 955 hektar inom kommunen som åkermark och 1 895 hektar som betesmark (Jordbruksverket, 2024).

Hushållningen med jordbruks- och skogsmark omfattas av bestämmelserna i 3 kap. 4 § miljöbalken. Enligt § 4 får brukningsvärd jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk, enligt samma paragraf.

Areella näringar berör flera Agenda 2030 mål, bland annat mål 2 *Ingen hunger* och mål 15 *Ekosystem och biologisk mångfald*. Av de svenska miljömålen berörs framför allt *God bebyggd miljö*, *Ett rikt odlingslandskap* och *Levande skogar*.

4.5.2 Konsekvenser planförslag

Jordbruksmark

Planförslaget inkluderar riktlinjer som anger att ny bebyggelse på brukningsvärd jordbruksmark ska undvikas om det inte behövs för att bedriva jordbruksnäringen eller råder ett väsentligt allmänintresse, samt att skogsplantering på brukningsvärd jordbruksmark bör undvikas så långt som möjligt. Nya bebyggelseområden som föreslås på brukningsvärd jordbruksmark ska enligt planförslaget föregås av en lokaliseringsprövning.

Enligt riktlinje för bebyggelse på landsbygd och utanför detaljplan får kompletterande ny bebyggelse tillkomma i begränsad omfattning, under förutsättning att jordbruksintresset beaktas.

Föreslagen mark- och vattenanvändning inkluderar dock områden för utveckling inom ytor som idag utgörs av jordbruksmark enligt Jordbruksverkets blockdatabas, främst i tätorter och serviceorter. Inom utpekade ytor för sammanhängande bostadsbebyggelse finns totalt cirka 80 hektar jordbruksmark. Områden med utvecklad/ändrad användning för bostadsbebyggelse berör cirka 50 hektar jordbruksmark, framförallt i Malung, Lima, Limesforsen. Rörbäcksnäs, Kläppen och vid Sörsjön.

Inom områden utpekade för mångfunktionell bebyggelse finns totalt cirka 7 hektar jordbruksmark, främst vid Kläppen och Lima. Föreslagna områden för industri och verksamheter inkluderar också cirka 7 hektar jordbruksmark, framförallt i Malung och Sälen.

En kommuns översiktsplan kan ge vägledning till hur jordbruksmark ska hanteras vid prövningar av bygglov, förhandsbesked och detaljplaner. Avsteg från miljöbalkens bestämmelser får dock oavsett endast ske under vissa förutsättningar. Endast väsentliga samhällsintressen kan motivera avsteg och om den planerade åtgärden tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse ska åtgärden även prövas mot alternativa lokaliseringar. Det är därför positivt, i förhållande till planerad markanvändning att planförslaget anger riktlinjer i enlighet med miljöbalkens bestämmelser; att endast väsentliga samhällsintressen bör få tillkomma på jordbruksmark samt lokaliseringsprövningar behöver utföras. Kommunen bedömer att de flesta utbyggnadsplaner på jordbruksmark kan vara av väsentligt samhällsintresse. Områdena ska bidra till en sammanhållen bebyggelsestruktur i anslutning till redan befintliga bebyggelsestrukturer för permanentbostäder och/eller i närheten av kollektivtrafik eller planerad järnväg. Utifrån bestämmelserna i 3 kap. 4 § miljöbalken går det inte i det här skedet förutse att byggande på de områden som utgörs av

Jordbruksmark går att motivera, då det beror på kommande detaljplaners specifika syften.

Ett genomförande av planförslaget enligt föreslagen markanvändning, utan hänsyn till jordbruksmark i kommande planering, bedöms medföra effekten att stora delar av brukningsvärd jordbruksmark inom kommunen inte längre kommer kunna användas för produktion av livsmedel och grödor, vallodling eller bete. Konsekvensen för jordbruksmark som resurs bedöms bli negativ då markens förmåga att leverera resurser upphör. Jordbruksmarken som berörs inom planerade bebyggelseområden ligger till stora delar i anslutning till övrig bebyggelsestruktur, vilket i viss mån kan anses positivt jämfört med att ta i anspråk större sammanhängande jordbruksmarker utanför befintlig bebyggelsestruktur.

Ianspråktagandet av jordbruksmark kan även medföra att värden kopplade till natur- och kulturmiljö försvagas, om markerna har betats eller har lång hävdkontinuitet (se avsnitt 4.1 Naturmiljö och avsnitt 4.2 Kulturmiljö inklusive landskapsbild).

Ur hushållningssynpunkt bedöms generellt ianspråktagande av jordbruksmark som negativt då jordbruksmark inte går att återskapa på någon annan plats. Förlust av jordbruksmark kan i förlängning begränsa möjligheten till livsmedelsproduktion.

Cirka 64 hektar jordbruksmark ligger inom de områden som pekas ut för utvecklad bostadsbebyggelse, mångfunktionell bebyggelse eller verksamhet/industri. Sett till den totala arealen jordbruksmark inom kommunen, cirka 6 400 hektar enligt Jordbruksverket blockdatabas, motsvarar 64 hektar 1 procent av kommunens jordbruksmark. Det kan jämföras mot att mellan åren 2016 till 2020 exploaterades cirka 0,4 hektar åkermark (motsvarande 0,1 promille) inom kommunen, och mellan åren 2011-2015, 4,7 hektar åker-/betesmark (Jordbruksverket, 2017;2021).

Brukningvärd jordbruksmark exploateras årligen för olika ändamål, i synnerhet i närheten av större tätorter är trycket på att exploatera jordbruksmark högt. Exploatering av jordbruksmark enligt planförslaget skulle bidra negativt till denna utveckling som försämrar förutsättningarna för en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Både klimatförändring och globala kriser och osäkerheter som avlöst varandra de senaste åren visar på betydelsen av att bevara jordbruksmarken och därmed möjligheten till produktion av livsmedel.

Skogsmark

Planförslaget inkluderar riktlinjer för skogsbruk, bland annat att skogsmark med betydelse för skogsnäringen så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk. I de fall skogsmark behöver tas i anspråk för annan markanvändning bör, enligt riktlinjen, i första hand sådan mark som bäst kan undvaras utifrån ett skogsproduktionsperspektiv väljas. Mer omfattande ianspråktagande av mark som är kategoriserad som skogsmark bör enligt riktlinjen endast tillåtas där det motstående intresset bedöms mer ändamålsenligt.

Föreslagna områden med ändrad/utvecklad sammanhängande bostadsbebyggelse berör till stora delar som idag utgörs av i huvudsak skogsmark, bland annat i Sörsjön, Näsfjället, Faxfjällen, Stöten, Tandådalen, Hundfjället, Sälen, Kläppen och norra delen av Malung.

Inom områden utpekade för mångfunktionell bebyggelse finns sammanhängande områden med skogsmark främst vid Faxfjället, Stöten, Tandådalen samt längs väg 66 vid Kläppen. Föreslagna områden för utvecklad/ändrad industri och verksamheter omfattar sammanhängande områden med skogsmark framförallt i Rörbäcksnäs, Lindvallen, väster om Limesforsen, Malungsfors samt längs E45 vid Malung.

Områden för tekniska anläggningar, bland annat solcellsanläggningar, berör övervägande områden med sammanhängande skogsmark.

Ur hushållningssynpunkt bedöms ianspråktagande av skogsmark som negativt om skogen som resurs avverkas, samt om ytor för rationellt skogsbruk bebyggs.

Sammantaget bedöms planförslaget ur hushållningssynpunkt påverka skogsmark som resurs något negativt då skogsmark tas i anspråk.

4.5.3 Konsekvenser nollalternativ

I gällande översiktsplan finns flera utpekade A-områden (starka bebyggelseintressen) som inkluderar områden med skogsmark, samt jordbruksmark längs Västerdalsälven, särskilt i Sälen tätort. Totalt inom dessa områden finns cirka 150 hektar jordbruksmark. Områden som utpekade som B-områden (bebyggelseinfluerade områden) inkluderar också stora arealer jordbruksmark längs Västerdalsälven, samt sammanhängande områden med skogsmark.

Då planförslaget anger bebyggelseområden som i mindre utsträckning omfattar jordbruks- och skogsmark, samt riktlinjer som i högre grad ligger i linje med miljöbalkens bestämmelser bedöms planförslaget innebära

positiva effekter och konsekvenser för areella näringar, jämfört med nollalternativet.

4.5.4 Förslag till åtgärder

Förslag till åtgärder i planförslaget

Planförslaget bör föra vidare riktlinjen som anger restriktivitet mot att exploatera jordbruksmark till mark- och vattenanvändningskartan, för att tydligare visa på hänsyn till jordbruksmark redan i översiktsplanen.

För varje yta jordbruksmark som ändå tas i anspråk behöver det redovisas att behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att en annan yta tas i anspråk, vilket är lämpligt att redovisa redan i översiktsplan.

5 Samlad bedömning

5.1 Miljökonsekvenser

I Tabell 1 redovisas en samlad bedömning av bedömda konsekvenser vid genomförandet av planen och för nollalternativet.

Tabell 2. Samlad konsekvensbedömning för planen och nollalternativet för samtliga aspekter.

Miljöaspekt	Konsekvenser
Naturmiljö	<p>En stor andel av planerad bebyggelse är förlagd till strandnära markområden inom riksintresse naturvård <i>Görälven-Västerdalälven</i>, som i betydande omfattning även omfattas av andra områdesskydd. Även riksintresse naturvård <i>Stor-Närffället Synddalen-Öjskogfjället</i> påverkas i viss utsträckning av bebyggelseplaner. Eftersom planförslaget saknar riktlinjer för hur dagens omfattning av skyddad och värdefull natur ska upprätthållas blir bedömningen att planförslaget medför negativa konsekvenser för naturmiljö och biologisk mångfald, i jämförelse med nuläget. Samma argumentation gäller för ökade volymer turism, särskilt avseende en förlängd säsong. Planförslaget saknar förslag som på ett tydligt sätt förebygger ökad störning av natur och biologisk mångfald.</p> <p>Nollalternativet bedöms medföra större negativa konsekvenser än planförslaget, då vägledning kring avvägningar mellan utveckling och bevarande av natur är mindre tydlig i nollalternativet. Planförslagets riktlinjer bedöms vara mer restriktiva och leda till ett lägre exploateringsstryck i värdefull natur än nollalternativet.</p>
Kulturmiljö inkl. landskapsbild	<p>Beroende på förhållandevis omfattande markanspråk i fjällen och i strandnära lägen bedöms planförslaget sammantaget medföra negativa konsekvenser i jämförelse med nuläget.</p> <p>Planförslagets riktlinjer går i huvudsak ut på att uppfylla gällande lagstiftning. Det finns idag brister avseende befintligt kulturmiljöunderlag vilket riskerar att påverka kulturmiljön negativt i förändringssituationer. Utvecklade planerings- och kunskapsunderlag för kulturmiljö kan på sikt skapa bättre förutsättningar för ökad hänsyn och tydligare utvecklingsinriktning kopplat till aspekten.</p> <p>Planförslaget bedöms i viss mån ge bättre vägledning för ökad hänsyn till kulturmiljön och indirekt landskapsbilden i jämförelse med nollalternativet.</p>

Rekreation och friluftsliv	Både planförslaget och nollalternativet bedöms medföra positiva konsekvenser för rekreation och friluftsliv, jämfört med nuläget. Planförslaget bedöms ge bättre förutsättningar och vägledning för rekreation och friluftsliv samt tydligare skydd av områden jämfört med nollalternativet.
Vattenmiljö	Planförslaget, liksom nollalternativet, bedöms medföra små negativa konsekvenser för vattenmiljö, jämfört med nuläget. Planförslaget bedöms mer positivt i jämförelse mot nollalternativet.
Areella näringar	Planförslaget bedöms medföra negativa konsekvenser avseende hushållning med jordbruksmark och mark för skogsbruk, jämfört med nuläget, då jordbruksmark och skogsmark planeras för ny bebyggelse. Planförslaget bedöms ge bättre förutsättningar och vägledning jämfört med nollalternativet.

Den övergripande föreslagna utvecklingsriktningen för planförslaget är i stora drag lik den gällande översiktsplanen inklusive fördjupade översiktsplaner. Planförslaget innebär dock tydligare geografiska avgränsningar i markanvändningskartan och tydligare riktlinjer för vissa avvägningar och hänsyn.

Överlag bedöms nollalternativet och planförslaget medföra snarlika konsekvenser i förhållande till nuläget, då markanvändningen är relativt lika i de båda alternativen. Planförslaget tar dock något mindre områden i anspråk för bebyggelseutveckling och bedöms innehålla tydligare ställningstaganden, bland annat hur avvägningar ska göras mellan utveckling och bevarande av skyddsvärda områden.

5.2 Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormerna, enligt 5 kap. miljöbalken, anger de föroreningsnivåer eller störningsnivåer som människor kan utsättas för utan fara för olägenheter av betydelse eller som miljön eller naturen kan belastas med utan fara för påtagliga olägenheter.

De miljökvalitetsnormer som är relevanta för planen är miljökvalitetsnormer för vatten.

5.2.1 Miljökvalitetsnormer för vatten

Sveriges vatten är indelade i vattenförekomster och klassade efter vilken status vattenförekomsten har idag. En vattenförekomst kan utgöras av vattendrag, sjöar, kustvatten och grundvatten. Varje vattenförekomst har även fastställda miljökvalitetsnormer som anger vilken status vattenförekomsten ska uppnå och när detta ska vara uppnått. För ytvatten

klassas kvaliteten på vattenförekomsten med ekologisk och kemisk status. Grundvattenförekomster klassas efter kemisk och kvantitativ status.

För ytvattenförekomster visar en översiktlig utredning att övergripande ekologisk status för de flesta ytvattenförekomsterna inom kommunen är klassad mellan *Måttlig* till *God*. För sju ytvattenförekomster är statusen *Otillfredsställande*. Kemisk status för samtliga vattenförekomster uppnår *Ej god* då gränsvärdena för kvicksilver (Hg) och polybromerade difenyletrar (PBDE) överskrids i alla Sveriges ytvattenförekomster på grund av atmosfärisk deposition. Riskbedömningar för ytvatten inom kommunen visar att det finns risk att det inte går att nå kvalitetskrav för vissa vattenförekomster inom den kommande förvaltningsperioden, bland annat för Västerdalälven och Köarån. Påverkanskällor för de förekomsterna är bland annat reningsverk, förorenade områden och deponier enligt VISS. Vid planering och utveckling i senare skede bör särskild hänsyn tas till de vattenförekomster som redan har problem idag och som medför risker att det inte går att nå kvalitetskrav inom den kommande förvaltningsperioden, bland annat för Västerdalälven, Köarån och Fulan.

För samtliga grundvattenförekomster är kemisk status och kvantitativ status klassade som *God* enligt VISS. Riskbedömningar för grundvatten visar ingen identifierad risk att vattenförekomsterna inte uppnår kvalitetskrav inom kommande förvaltningsperiod. Enligt kommunen ska vattenfrågorna särskilt belysas vid exploateringar inom Sälenfjällen, samt att nyanläggning i fjällområden måste klara det egna vattenförsörjningsbehovet. Det bedöms därför att miljökvalitetsnorm för grundvattenförekomsterna kan uppnås i samband med planförslaget.

5.3 Måluppfyllelse

5.3.1 Globala hållbarhetsmål

I Tabell 3 redovisas en målanalys av de globala hållbarhetsmålen. Analysen görs på de fyra hållbarhetsmål som berörs av de aspekter som analyseras i denna MKB, där den fysiska planeringen bedöms ha störst möjlighet att påverka eller understödja.

Tabell 3. Planens påverkan på globala hållbarhetsmål.

Hållbarhetsmål	Planförslagets påverkan på målet
 <p>2 INGEN HUNGER</p>	<p>Mål 2 Ingen hunger – Negativ påverkan i och med att ianspråktagande sker på jordbruksmark. Målet kan gynnas av att brukningsvärd jordbruksmark ska undvikas för exploatering men planförslaget bedöms inte tydligt motivera det väsentliga samhällsintresset för bebyggelseområden som föreslås på jordbruksmark.</p>
 <p>6 RENT VATTEN OCH SANITET FÖR ALLA</p>	<p>Mål 6 Rent vatten och sanitet för alla – Planförslaget medför ökad belastning från bland annat avlopp och dagvatten vilket påverkar målet negativt. Målet kan dock gynnas i och med att dricksvatten ska skyddas inom kommunen enligt planförslaget, samt genom att områden omvandlas från enskilt/samfällt VA till kommunalt.</p>
 <p>11 HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN</p>	<p>Mål 11 Hållbara städer och samhällen gynnas av livskraftiga samhällen som skapar förutsättningar för god förvaltning av befintliga kulturvärden. Kompletterande bebyggelse, där höga natur- och kulturvärden inte skadas eller förloras, bedöms därmed få positiva effekter på målet.</p> <p>Planförslaget tar generellt hänsyn till kultur- och naturvärden. Exploateringar i eller i anslutning till känsliga fjällområden riskerar däremot att bidra negativt till målet.</p> <p>Planförslaget bedöms kunna bidra till ökad tillgång till större grön- och rekreationsområden även om kvalitet och tillgången även till närrekreationsområden skulle kunna stärkas i planen.</p>
 <p>15 EKOSYSTEM OCH BIOLOGISK MÅNGFALD</p>	<p>Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald. Planförslaget tar hänsyn till natur och biologisk mångfald i vissa delar, men är inte tillräckligt tydligt för att utesluta negativ påverkan i viktiga områden. Det saknas också förslag och riktlinjer för att bibehålla eller öka andelen skyddad natur eller på annat sätt verka för att öka bevarandet eller restaurera natur.</p> <p>Effekterna av ökad turism bedöms vara övervägande negativa för natur och biologisk mångfald.</p>

5.3.2 Miljö kvalitetsmål

En bedömning av hur planförslagets genomförande påverkar berörda miljö kvalitetsmål redovisas i Tabell .

Tabell 4. Planens påverkan på möjligheten att uppnå berörda miljö kvalitetsmål.

Miljö kvalitetsmål	Planförslagets påverkan på möjlighet att uppnå miljö kvalitetsmål
Begränsad klimatpåverkan	<p>Negativ påverkan i och med att planförslaget föreslår mycket ny bebyggelse där nybyggnation får antas generera utsläpp av växthusgaser.</p> <p>Föreslagen bebyggelseutveckling nyttjar till stor del befintliga strukturer i befintliga bebyggda områden och transportinfrastruktur, samt inkluderar förslag på utvecklade gång- och cykelstråk vilket kan bidra positivt till målet.</p> <p>Planförslagets satsning på turism bedöms medföra ökade utsläpp från resande med bil eller flyg. Den föreslagna järnvägen innebär en möjlighet att resa till kommunen med mindre klimatpåverkan, dock behöver detta vägas mot klimatpåverkan från anläggandet av järnvägen.</p>
Bara naturlig försurning	Negativ påverkan i och med att planförslaget föreslår ny bebyggelse samt satsning på turism vilket bedöms generera utsläpp av svaveldioxid och kväveoxider som härrör från utsläpp framför allt från vägtrafik.
Ingen övergödning	Negativ påverkan i och med att planförslaget medför förtätning och oexploaterad mark tas i anspråk för ny bebyggelse och verksamhetsområden, vilket innebär en potentiellt ökad belastning från bland annat avlopp och dagvatten.
Levande sjöar och vattendrag	Negativ påverkan i och med att planen medger mycket bebyggelseutveckling längs med sjöar och vattendrag.
Grundvatten av god kvalitet	Negativ påverkan i och med att planen innebär ökat vattenförsörjningsbehov vilket kan påverka grundvattenkvalitet och kvantitet.
Levande skogar	Negativ påverkan i och med att planförslaget inte innehåller några åtgärder som medför ökade möjligheter att uppnå målet.
Ett rikt odlingslandskap	<p>Planförslaget innehåller riktlinjer som anger att brukningsvärd jordbruksmark ska undvikas, men negativ påverkan på målet bedöms ändå uppstå då nya bebyggelseområden planeras på jordbruksmark.</p> <p>Positiv påverkan i och med fåbodemiljöer ska hållas öppna.</p>
Storslagen fjällmiljö	Negativ påverkan i och med att en stor del av de utpekade bebyggelseområdena samt föreslaget järnvägsreservat är lokaliserad i fjällmiljö. Ett idag oexploaterat område pekas ut för bebyggelse.

God bebyggd miljö	Positiv påverkan i och med planförslagets målsättning om en långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur och en föreslagen utbyggnad i anslutning till befintlig bebyggelse samt infrastruktur. Risk för negativ påverkan i och med att kunskapsunderlaget om kulturella, historiska och arkitektoniska värden i kommunen är bristfälligt.
Ett rikt växt- och djurliv	Negativ påverkan genom att planförslaget innebär att nya områden bebyggs och inga nya områden skyddas.

6 Uppföljning

Enligt 6 kap 11 § miljöbalken ska en redogörelse göras för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen medför.

Uppföljningen av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av översiktsplanen i realiteten ger bör så långt som möjligt kopplas till befintliga tillsyns-, miljölednings och övervakningssystem. Det innebär att vidare åtgärder bör baseras på de resultat som övervakningen ger gällande aspekterna naturmiljö, kulturmiljö inklusive landskapsbild, rekreation och friluftsliv, vattenmiljö samt areella näringar. Det ger underlag till vilka ytterligare åtgärder och strategier som behöver tas fram. Därutöver bör uppföljning av aspekter av betydande miljöpåverkan göras inom ramen för den kontinuerliga översiktsplaneprocessen.

7 Referenser och underlag

Statistiska centralbyrån (, 20), 2024. *Skyddad natur*.

<https://www.scb.se/MI0603>, Publicerad 2024-05-23, information hämtad 2024-08-23.

Jordbruksverket, 2024a. *Jordbruksmarkens användning 2023 – slutlig statistik*. <https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/jordbruksverketsofficiella-statistik/jordbruksverkets-statistikrapporter/statistik/2024-02-07-jordbruksmarkens-anvandning-2023.-slutlig-statistik>. Publicerad 2024-02-07.

Jordbruksverket, 2021. *Exploatering av jordbruksmark 2016–2020*. Rapport 2021:08.

Jordbruksverket, 2017. *Exploatering av jordbruksmark 2011–2015*. Rapport 2017:5.

Länsstyrelsen i Dalarnas län, 2023. *Regional vattenförsörjningsplan, Dalarnas län*. Rapport 2022:12.

Länsstyrelsen i Dalarnas län, 2024. *Landskapskaraktärsanalys Dalarna*. Rapport 2024:04.